

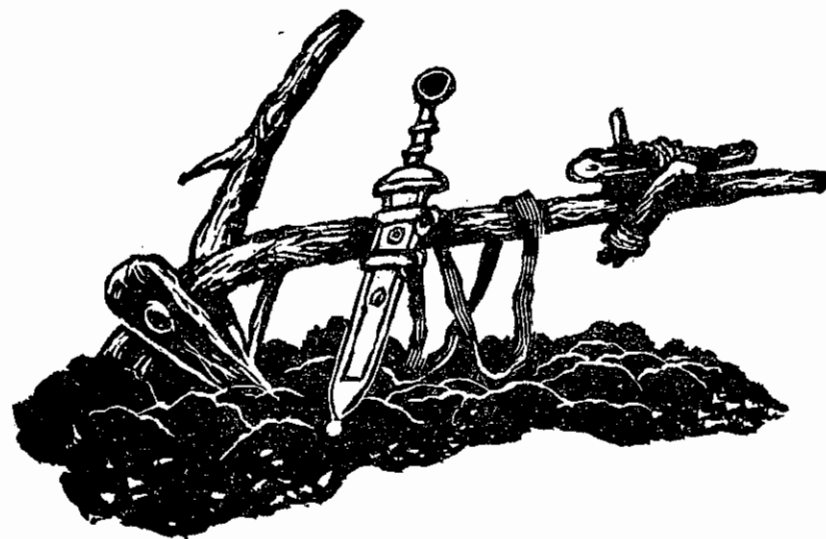
příslušné slovo obsaženo, Slovníkem cizích slov (L. Klimeš, SPN 1983), pokud ani zde není opora, Encyklopedií antiky (Academia 1974) a až po vyčerpání těchto možností respektuje znění latinského originálu (G. I. Caesaris Commentarii rerum gestarum, vol. 1.: Bellum Gallicum; Lipsko, B. G. Teubner Verlag 1968).

Vysvětlivky jsou pro pohodlnou čtenářovu orientaci vsunuty do textu (kurzívou a v závorkách).

Jan Kalivoda

Knihá první

UDÁLOSTI ROKU 58 PŘ. N. L.

Galie v širším slova smyslu se dělí na tři části. Jednu z nich obývají Belgové, druhou Aquitanové a poslední kmeny, které si samy říkají Keltové, ale my je nazýváme Galy. Tyto národy se od sebe odlišují jazykem, společenským uspořádáním i zákony. Galy odděluje od Aquitanů Garunna (*Garonne*), od Belgů Matrona (*Marne*) a Sequana (*Seine*). Nejstatečnější z nich jsou Belgové, protože žijí nejdále od naší vysoce civilizované provincie a protože k nim nejméně přicházejí obchodníci s věcmi, které působí změkčilost a zpohodlnělost. Naproti tomu žijí nejbliže Germánům za Rýnem a vedou s nimi neustále války. Ze stejného důvodu vynikají také Helvetiové nad ostatní galské kmeny, protože stále bojují s Germány na vlastním nebo na jejich území.

Ze tří zmíněných národů obývají Galové oblast, která počíná u Rhodanu (*Rhône*) a je sevřena mezi Garunnou, oceánem a územím Belgů. Územím Sequanů se dotýká i Rýna a obrací se dále na sever. Belgové jsou usazeni až u nejuvzdálenějších severovýchodních hranic Galie a u dolního toku Rýna. Aquitanie se rozkládá mezi Garunnou, Pyrenejemi a tou částí oceánu, u níž leží i Hispánie, na západ a sever od Narbonské Galie.

V kmeni Helvetiů byl daleko nejuvzrostlejší a nejbohatší muž jménem Orgetorix, který v roce, kdy byli konzuly Marcus Messala a Marcus Piso (*r. 61 př. n. l.*), osnoval v touze po samovládě spiknutí mezi šlechtou a přesvědčil celý kmen, aby opustil včetně žen a dětí a se vším majetkem své území. Že prý se budou moci zmocnit celé Galie, protože nad ostatními kmeny vynikají statečností. Jeho přesvědčování zapůsobilo tím snadněji, že Helvetiové byli na svém území velmi stísněni z jedné strany hlubokým a širokým tokem Rýna, z druhé vysokým pohořím Jura, ležícím mezi nimi a Sequany, a konečně jezerem Lemanským (*dnes Ženevským*) a řekou Rhodanem, která je odděluje od naší provincie. Proto nemohli příliš daleko kočovat a jen s obtížemi mohli napadat své sousedy, což jejich bojovné válečníky velmi znechucovalo. Svě území, dlouhé dvě stě čtyřicet mil (*římská míle = 1,48 km*) a široké sto osmdesát mil, pokládali za příliš omezené ve srovnání se svou početností, statečností a válečnou slávou. Z těchto důvodů a také na Orgetorigovo naléhání se na všeobecném shromáždění kmene rozhodli, že připraví vše nutné k pochodu, shromáždí co nejvíce potahů a vozů, zasejí co nejvíce osiva, aby měli při tažení dostatek obilí, a že uzavrou mír s okolními kmeny. Dva roky jim k tomu připadala dost dlouhá doba a usnesli se, že třetím rokem vyrazí na pochod. K řízení příprav si vybrali Orgetoriga.

Ten si pro sebe vyhradil vyjednávání s ostatními kmeny. Bě-

hem vyjednávání pak přesvědčil Castika z kmene Sequanů, aby se zmocnil samovlády nad kmenem podle vzoru svého otce Camantaloida, který panoval nad Sequany po mnoho let. K témuž přiměl také Haedua Dumnoriga, bratra Diviciakova, který tehdy ve svém kmeni zaujímal význačné postavení, byl mezi lidem velmi oblíben a v této době se oženil s Orgetorigovou dcerou. Orgetorig oběma tvrdil, že své záměry uskuteční velmi lehce, protože on sám se brzy stane vládcem svého kmene a svým majetkem a vojskem jim dobude vládu, vždyť Helvetiové jsou bez pochyby v Galii nejmocnější. Oba se dali od něho přesvědčit a všichni si navzájem přísahali věrnost v naději, že v čele tří nejmocnějších a nejbojovnějších kmenů snadno ovládnou celou Galii.

Avšak celé spiknutí kdosi prozradil Helvetiům a ti donutili Orgetoriga, aby se podle jejich zvyku dostavil v poutech před soud kmene. Pokud by mu bylo obvinění prokázáno, byl by za trest upálen. V určený den nechal Orgetorig svolat k soudu všechno své služebnictvo, asi deset tisíc lidí, a velký počet svých klientů a dlužníků a s jejich pomocí dokázal zabránit projednání svého případu. Když se o tom dověděli ostatní příslušníci kmene, rozrušení se rozhodli prosadit právo zbraněmi a kmenoví předáci svolávali z venkova zástupy lidí. Právě v té chvíli však Orgetorig zemřel a podle obecného přesvědčení svých rodáků spáchal sebevraždu.

Ani po jeho smrti se Helvetiové nevzdali záměru opustit svá území. Jakmile dospěli k názoru, že jsou dostatečně připraveni, zapálili všech svých dvanáct hradišť, čtyři sta vesnic a všechny ostatní usedlosti a spálili všechny zásoby kromě těch, které si chtěli vzít s sebou na pochod, aby bez naděje na návrat byli odhodlanější podstoupit budoucí nebezpečí. Každý z nich si odnesl z domova, jak bylo nařízeno, jen mouku na tři měsíce. Přemluvili také své sousedy Rauraky, Tulingy a Latobrigy, aby rovněž spálili svá sídliště a vyrazili s nimi, a získali si za spojence i Boje, kteří žili za Rýnem, ale v té době přešli do Norika (*dnešní Horní Rakousko*) a obléhali tam Noreiu.

Existovaly pouze dvě cesty, kterými mohli Helvetiové od táhnout ze svého území. Jedna vedla krajem Sequanů mezi pohořím Jura a řekou Rhodanem. Byla však úzká, sotva pro jeden vůz, obtížná a pohoří vysoké, takže mohla být malými silami přehrazena. Druhá mířila přes naši provincii a byla daleko snazší a pohodlnější, protože mezi krajinou Helvetiů a teprve nedávno námi podrobených Allobrogů teče jen Rhodanus a ten se dá na mnoha místech přebrodit.

Helvetiům nejbližší hradiště Allobrogů byla Genava (*Ženeva*), u níž stál most do území Helvetiů. Ti věřili, že Allobrogy, beztak ještě nesmířené s římskou nadvládou, přemluví po dobrém či po zlém, aby jim povolili průchod svými kraji. Proto si po ukončení příprav stanovili den, ve kterém se měli všichni sejít na břehu Rhodanu. Mělo se to stát pátého dne před dubnovými Kalendami v roce, kdy byli konzuly Lucius Piso a Aulus Gabinius (*28. března r. 58 př. n. l.*).

Když se Caesar dozvěděl, že Helvetiové chtějí táhnout přes naši provincii, spěšně opustil Řím a co nejdelšími denními pochody směřoval do zaalpské Galie, až šťastně dorazil ke Genavě. Nařídil v celé provincii sebrat tolik vojska, kolik bylo možné (v celé provincii byla jen jedna legie), a most u Genavy dal strhnout. Jakmile Helvetiové uslyšeli o jeho příchodu, poslali k němu jako vyjednávače nejvýznačnější muže kmene, jimž stáli v čele Nammeius a Verucloetius. Ti prohlásili, že nechtějí při tažení provincií způsobit žádnou škodu a že jinou cestu nemají na vybranou, ať jim Caesar laskavě povolí průchod. Caesar si však připomněl, jak Helvetiové zabili konzula Lucia Cassia (*roku 107 př. n. l.*), jeho vojsko porazili a donutili je projít pod jhem (*brankou, svázanou ze tří kopí, na důkaz pokoření se a úplné porážky — název tohoto obřadu byl „poslat pod jho“*), a rozhodl se jim nevyhovět, — mimo jiné také z toho důvodu, že nevěřil, že by se jejich nepřátelsky naladěni bojovníci zdrželi násilí a loupení, kdyby k němu měli během tažení možnost. Aby však získal čas k shromáždění vojska, které dal sbírat, odpověděl jim, že potřebuje určitou dobu na rozmyšlenou. Pokud poslové chtějí, ať se k němu vrátí o dubnových Idách (*13. dubna*).

Během takto získaného času vybudovala legie, kterou s sebou přivedl, a vojáci, které najal v provincii, devatenáct mil dlouhý řetěz opevnění s příkopem a hradbou vysokou šestnáct stop (*římská stopa = 30 cm*), který sahal od Lemanského jezera podél Rhodanu z něho vytékajícího až k pohoří Jura. Sotva dokončené opevnění Caesar obsadil posádkami a vybavil strážními baštami, aby zabránil každému násilnému průniku. V určený den se k němu vrátili vyslanci Helvetiů a on prohlásil, že není zvykem Římanů povolit někomu vstup do provincie, a pokud se o to pokusí násilím, uvidí sami, že jim v tom dokáže zabránit. Zklamaní Helvetiové se pokoušeli přepravit přes Rhodanus na vorech a svázaných loďkách a na příhodných místech i broděním, ale všude, ve dne i v noci, naráželi na valy, vojenské oddíly a ozbrojený odpor, takže se museli tohoto úmyslu vzdát. Nezbylo jim než projít územím Sequanů, ale k tomu od nich museli získat

svolení, protože hraniční přechody byly neschůdné. Sami přesvědčit Sequany nedokázali a tak poslali k Haeduovi Dumnorigovi, aby jim svou přímluvou u Sequanů pomohl. Dumnorix měl díky své oblibě a štědrosti u Sequanů velký vliv a Helvetiům byl přátelsky nakloněn, protože měl za manželku dceru Orgetorigovu z jejich kmene a také protože v touze po samovládě pleťchářil a snažil se zavázat si úsluhami co nejvíce sousedních kmenů. A tak se dal do díla a vymohl u Sequanů pro Helvetie volný průchod jejich územím. Také přiměl oba kmeny, aby si navzájem vyměnily rukojmí jako záruku toho, že Sequanové splní svůj slib a že Helvetiové nebudou po cestě rabovat a škodit.

Caesarovi oznámili, že Helvetiové mají v úmyslu táhnout přes země Sequanů a Haeduů na území Santonů, které leží poblíž kraje Tolosatů, bydlících již v provincii. Caesar pochopil, že by bylo pro provincii velmi nebezpečné, kdyby se poblíž jejich nechráněných a velmi úrodných oblastí pohybovaly tak bojovné a Římanům nepřátelsky naladěné zástupy.

Proto předal velení nad právě zbudovaným opevněním legátovi Titovi Labienovi a sám spěchal dlouhými denními pochody do Itálie, kde dal naverbovat dvě legie, ze zimních táborů okolo Aquileie (město poblíž dnešního Terstu) vyzvedl další tři a se všemi pěti vyrazil nejkratší cestou do zaalpské Galie. V této cestě se mu pokusili zabránit při přechodu Alp Ceutroni, Graiocelové a Caturigové, ale on je odrazil v několika šarvátkách a přes Ocelum, poslední osadu v předalpské Galii, po sedmi dnech dorazil na území Vocontiu, kteří už náležejí do Galie zaalpské. Odtud pokračoval k Allobrogům a od nich přes Rhodanus k Segusiavům, kteří jsou na této cestě prvním kmenem za hranicemi provincie. *(Zde Caesar poprvé překročil své úřední oprávnění místodržitele předalpské a Narbonské Galie tím, že vyzvedl vojsko bez povolení senátu za tehdejší hranice římské říše; všechny další podniky a tažení, které popisuje tato kniha, si mohl dovolit jen díky svému mimořádnému postavení a podpoře ostatních dvou triumvirů).* Helvetiové již touto dobou prošli průsmyky v krajích Sequanů, pronikli na území Haeduů a pustošili je. Protože se Haeduové nemohli ubránit vlastními silami, poslali pro pomoc k Caesarovi se vzkazem, že se po mnohá léta snažili zavděčit lidu římskému a že si nezaslouží, aby téměř v dohledu římského vojska jim byla pleněna pole, dobývána hradiště a děti odváděny do otroctví. Současně i Ambarrové, přátelé a příbuzní Haeduů, oznámili Caesarovi, že jejich kraj je zpustošen a že se jen stěží brání přesile nepřátel ve svých hradištích. Allobrogové, žijící za Rho-

danem, prchali k Caesarovi a sdělovali mu, že jim z jejich majetku nezbylo nic než holá půda. Všechny tyto zprávy Caesara přesvědčily, že nemůže čekat, až jeho spojenci budou úplně oloupeni a až se Helvetiové pohnou na území Santonů.

Existuje řeka jménem Arar, která protéká územím Haeduů a Sequanů a vlévá se do Rhodanu tak pomalým proudem, že zrakem není možné rozhodnout, kterým směrem teče. Tu se snažili Helvetiové překročit na vorech a svázaných loďkách. Jakmile průzkumné hlídky Caesarovi oznámily, že již tři čtvrtiny Helvetiů řeku přešly a jen jedna zůstala na našem břehu, opustil během třetí noční hlídky (*po půlnoci*) se třemi legiemi tábor a dorazil k oné čtvrtině nepřátel, které se ještě nepodařilo přepravit se přes řeku. Napadl je nic netušící a obtížené zavazadly, takže jich většinu pobil; zbytek se zachránil útekem a ukryl se v okolních lesích. Tato skupina se skládala z obyvatel župy Tigrinus, celý kmen Helvetiů se totiž dělí na čtyři části neboli župy. A tato jediná župa vytrhla kdysi ze svých krajů, a jak naši otcové pamatují, zahubila konzula Lucia Cassia a jeho vojsko poslala pod jeho. A tak buď náhoda nebo nesmrtelní bohové způsobili, že ta část kmene Helvetiů, která způsobila římskému lidu tak ostudnou porážku, si to jako první odpykala. Přitom Caesar v této bitvě nepomstil jen křivdu na státu, nýbrž i křivdu spáchanou na jeho rodině, protože legát Lucius Piso, padlý v tomtéž boji jako Cassius, byl dědem Lucia Pisona, Caesarova tchána.

Po vítězném boji dal Caesar vybudovat most přes Arar a převedl přes něj vojsko, aby mohl dosáhnout zbylé Helvetie. Ti se velice vyděsili jeho rychlým příchodem, vždyť přechod řeky, který stěží provedli za dvacet dní, Caesar dokázal za jediný den. Vyslali k němu tedy poselstvo, jemuž stál v čele předák Divico, který za války s Cassiem byl vůdcem Helvetiů. Ten navrhl Caesarovi toto: pokud lid římský uzavře s Helvetii mír, půjdou Helvetiové tam a usadí se na tom místě, kde jim Caesar rozkáže; jestliže je však chce dále pronásledovat válkou, ať si vzpomene, jak na to Římané kdysi doplatili a jak jsou Helvetiové odedávna stateční. Caesar by neměl být příliš pyšný na to, že potřel jednu část jejich kmene, protože ostatní, kteří již byli za řekou, jim nemohli přijít na pomoc, takže by je Caesar kvůli tomu neměl podceňovat. Helvetiové se totiž naučili od svých předků bojovat spíš statečně než lstivě a ze zálohy a Caesar by tedy neměl riskovat, že místo, na kterém oba stojí, se stane pamětihodnou pohromou pro římský lid a zničením jeho vojska.

Caesar odpověděl: dávné události, které helvétští vyslanci stále

připomínají, ho ještě více vybízejí k neústupnosti a ještě více popouzejí, protože se odehrály, aniž k tomu Římané dali podnět, a právě proto, že si nebyli vědomi ničeho, co by dalo Helvetiům záminku k útoku, se nechali překvapit; neměli totiž důvod být na stráži. Kdyby věděli, že se vůči Helvetiům něčeho dopustili, jistě by se nedali od nich zaskočit. Ale i kdyby chtěl Caesar zapomenout na dávnou potupu, jak by mohl přejít nevšímavě jejich nedávné činy, jako byl pokus násilím si proti jeho vůli vynutit průchod provincií, jako bylo plenění u Haeduů, Ambarrů a Allobrogů? A že se tak vychloubají svými vítězstvími a tím, že jejich zločiny zůstávají nepotrestány, to ho v jeho názorech ještě více utvrzuje. Nesmrtelní bohové totiž dost dlouho dopřávají beztrestnost a blahobyt těm, které chtějí potrestat, aby pak tím více trpěli svými ztrátami. Ale přesto všechno s nimi uzavře mír, pokud mu dají rukojmí jako záruku toho, že dodrží, co by snad slíbili, a pokud odškodní Haeduy, jejich spojence, a Allobrogy za všechno, co jim způsobili. Divico odpověděl, že Helvetiové si zvykli spíš přijímat než dávat rukojmí. Římané by to prý mohli dosvědčit. A s tím se obě strany rozešly.

Následující den se Helvetiové dali na pochod. Caesar je následoval a na průzkum poslal všechno své jezdecko o síle čtyř tisíc mužů, sebrané v provincii a poslané na pomoc od Haeduů. Dostalo za úkol zjistit, kudy nepřátelé postupují. Jezdci však pronásledovali zadní voj nepřítel příliš zbrkle a na vhodném místě je helvétská jízda napadla. Ale naši měli jen malé ztráty.

Tato srážka pozvedla sebedůvěru Helvetiů, protože jejich pět set jezdců rozešlo takovou přesilu, a začali se odvážněji pouštět do boje a jejich zadní voj často provokoval naše vojsko k bitvě. Caesar však své jednotky zdržoval a spokojoval se tím, že jeho blízkost bránila Helvetiům v loupežích, plenění a opatrování krmiva pro jejich trénu. A tak se obě vojska přesunovala asi patnáct dní a náš předvoj a nepřátelský zadní voj nedělilo často více než pět nebo šest mil.

Po celý ten čas Caesar neustále upomínal Haeduy o obilí, které mu jejich náčelníci slíbili. Chladné podnebí, kterému, jak bylo řečeno, je Galie od severu vystavena, totiž způsobilo, že nejen ještě nedozrálé obilniny na polích, ale že dokonce byla nouze i o krmivo. Caesar nemohl použít zásob, které si dopravil na lodích po řece Araru, protože Helvetiové od ní odbočili a Caesar se od nich nechtěl odpoutat.

Haeduové se vymlouvali den po dni. Prý obilí svážejí, už ho shromažďují, už je na cestě. Když Caesar viděl, že se stále jen vykrucují a že se blíží den, kdy mají být vojákům opět rozdávány

příděly, svolal na poradu haedujské předáky, kteří byli ve velkém počtu přítomni v jeho ležení. Nejvýznamnější mezi nimi byli Diviciacus a Liscus. Ten zastával u Haeduů nejvyšší úřad „zákonodárce“, který je volen na jeden rok a nad svými rodáky má moc života a smrti.

Caesar jim trpce vyčetl, že mu nechtějí pomoci ani v tak kritické chvíli, kdy není možné obilí ani koupit, ani pokosit na polích, ačkoliv zahájil válku především na jejich prosby. A rozhodčeně dodal, že cítí, že ho zrazují. Až tento Caesarův výpad přiměl dosud mlčícího Liska, aby promluvil:

Mnozí předáci mají na prostý lid veliký vliv a jejich moc, ačkoliv jsou soukromníci, převahuje nad mocí úřadů. Tito lidé zastrašili celý kmen, aby neodváděl obilí, jak bylo slíbeno. Když už Haeduové nemohou Galii ovládnout, je prý lépe, aby se podrobili Galům než Římanům. Pokud Římané Helvetie porazí, podmaní si určitě celou Galii i s Haeduy. Tito lidé také prozrazují úmysly římského velení a vše, co se děje v ležení, a Liscus proti tomu nemůže zakročít. Naopak, ví příliš dobře, že se dostal do velkého nebezpečí tím, že pod tlakem okolností toho tolik Caesarovi vyzradil. Proto také, pokud mohl, mlčel.

Caesar pochopil, že ve své řeči narážel Liscus na Dumnoriga, Diviciakova bratra, ale nechtěl se v přítomnosti ostatních vyptávat na podrobnosti a rozpustil shromáždění. Jen Liska si u sebe ponechal. O samotě se ho dále vyptával na to, o čem Liscus mluvil na poradě. Ten hovořil ještě volněji a upřímněji. Caesar si jeho slova potají ověřil u jiných a poznal, že Liscus mluvil pravdu: za celou věc stojí Dumnorix, člověk velice odvážný, u kmene pro svou štedrost oblíbený a dychtivý vlády. Po mnohá léta měl pronajata u Haeduů všechna cla a všechny daně za velmi nízký obnos, protože při dražbě se nikdo neodvažoval přihazovat na jeho nabídku. Z těchto zdrojů rozmnožil své rodné jmění a získal prostředky pro svou štedrost. Vydřoval ze svého majetku mnoho družiníků, kterými se stále obklopoval, a nabyl velkého vlivu nejen u svého kmene, ale také u kmenů sousedních. Právě kvůli tomu provdal svou matku za muže nej-mocnějšího a nejurozenějšího v kmeni Biturigů, sám si vzal manželku z kmene Helvetiů a svou nevlastní sestru a své příbuzné vyvdal ještě do jiných kmenů. Pro tuto spřízněnost je velmi nakloněn Helvetiům a Římany a Caesara nenávidí nejen z politických, ale i z osobních důvodů, protože jejich příchodem utrpěla jeho moc a jeho bratr Diviciacus opět nabyl cti a vážnosti, které se těšil dříve. Pokud by Římanům štěstí nepřálo, měl by Dumnorix velkou naději, že se s pomocí Helvetiů zmocní

vlády, ale pod římskou nadvládou by se musel strachovat i o svou dosavadní moc.

Během svého vyptávání Caesar také zjistil, že k útěku z jezdecké bitky, která před několika dny tak špatně skončila, dal popud Dumnorix a jeho jezdci. (Dumnorix totiž velel jízdě, kterou Haeduové vystrojili Caesarovi na pomoc.) Právě on uprchl první a ostatní jízdou tím vyděsil. A když k těmto domněnkám přistoupily i věci zcela jisté, jako že provedl Helvetie územím Sequanů, že vyjednal, aby si mezi sebou vyměnili rukojmí, že to vše podnikal nejen bez rozkazu Caesara nebo svého kmene, ale dokonce za zády svých rodáků, že předáci Haeduů (totiž Caesarovi oddaný Liscus) si na něj stěžují, dospěl Caesar k názoru, že je zcela spravedlivé, aby byl Dumnorix potrestán buď od něho samotného nebo od svého kmene. Jediná věc mluvila proti, totiž to, že jeho vlastní bratr Diviciacus byl Římanům naprosto oddaný a k Caesarovi samému se vždy choval věrně, přátelsky, vyrovnaně a spravedlivě. Byla obava, aby ho potrestání Dumnoriga nerozhořčilo. A tak Caesar, dříve než přistoupil k nějakému opatření, povolal k sobě Diviciaca a pohovořil s ním prostřednictvím svého přítele Gaia Valeria Procilla, galského šlechtice rodem z provincie, ke kterému měl naprostou důvěru, a ne pomocí obvyklých tlumočnicků.

Diviciakovi připomněl, co se dozvěděl o Dumnorigovi na shromáždění Galů i potají od jednotlivců. Poprosil ho zároveň, aby nebral ve zlé, že musí proti Dumnorigovi z dobrých důvodů zakročit sám nebo k tomu přimět jeho kmen. Diviciacus Caesara s pláčem objal a prosil ho, aby bratra nijak přísně nepotrestal. Ví prý, že všechno, co Caesar říká, je pravda, a nikdo tím netrpí více než on sám, protože umožnil Dumnorigovi jako mladíčkovi povznést se v době, kdy on sám byl nejmocnější ve svém kmeni i v celé Galii; jenže Dumnorix toho využil k jeho téměř úplné zkáze. Ale on se za něj přesto přimlouvá, jednak z bratrské lásky, jednak ze strachu před veřejným míněním. Pokud Caesar Dumnoriga nyní potrestá, nikdo prý neuvěří, že se to nestalo na Diviciakovo naléhání, protože všichni vědí, že je s Caesarem zadobře, a u celé Galie upadne v opovržení. Nakonec Diviciacus Caesara pláčem a dlouhým řečením uprosil a Caesar mu podal ruku a dojat jej požádal, aby s prosbami přestal; je prý Diviciakovi tak zavázán, že na jeho žádost a naléhání promine Dumnorigovi krivdy vůči římskému státu i vůči sobě samému. Dal si zavolat Dumnoriga a za přítomnosti Diviciakovy mu odhalil, co mu klade za vinu, co o něm ví a jaké stížnosti na něj má jeho kmen. Napomenul ho, aby se v budoucnu vyhnul

sebevěššímu podezření; jeho minulé skutky mu odpouští jen na Diviciakovu přimluvu. Poté určil špehy, aby mu hlásili, co Dumnorix chystá a s kým jedná.

Téhož dne ohlásil Caesarovi jeho průzkum, že nepřátelé se utábořili pod jednou horou asi osm mil od jeho tábora. Hned vyslal další hlídky, aby zjistil, jak hora vypadá a jaký je k ní z okolí přístup. Ohlásili mu, že snadný. Rozkázal legátovi Titovi Labienovi, aby vzal průvodce znalé krajiny a po půlnoci zavedl dvě legie na vrchol zmíněné hory, a vysvětlil mu, co tím zamýšlí. Sám vyrazil před úsvitem po stejné ose jako dříve nepřítel a jako přední zajištění poslal celé své jezdecktvo. Ještě více vpředu šli průzkumníci pod velením Publia Considia, který měl pověst velmi zkušeného vojáka a který dříve sloužil pod Luciem Sullou (vojevůdce a samovládce v Římě v letech 83—79 př. n. l.) a Markem Crassem (jeden z triumvirů, vojensky do té doby vynikl hlavně při potlačení Spartakova povstání). Za úsvitu už Labienus držel vrcholek hory, Caesar byl od nepřátelského tábora vzdálen jen půl druhé míle a ani jednoho z nich si nepřátelé nevšimli, jak později zajatci vypověděli. V té chvíli se k Caesarovi cvaletm přičítal Considius a hlásil mu, že horu, kterou měl Labienus obsadit, drží nepřítel. Že to prý poznal podle galských zbraní a ozdob bojovníků. Caesar tedy odvedl vojsko na nejbližší pahorek a seřadil je k boji. Labienus se řídil rozkazem, aby nezahajoval bitvu, dokud nespátří Caesarovy oddíly v dotyku s nepřítelem, a teprve pak aby ho vzal do dvojího ohně. Proto se zdržoval boje a vyčkával příchodu našich. Později ve dne Caesar průzkumem zjistil, že Helvetiové zrušili tábor, že hora je obsazena Labienem a že Considius se nechal tak vyděsit, že hlásil jako jisté, co na vlastní oči neviděl. Toho dne Caesar následoval nepřátele v obvyklé vzdálenosti a utábořil se tři míle od nich.

Nazítří už zbývaly jen dva dny do dne, kdy měli vojáci dostat nový příděl obilí, a Bibracte, největší a nejbohatší hradiště Haeduů, nebylo dále než osmnáct mil. Caesar se proto rozhodl, že na dešel čas postarat se o zásoby. Odpoutal se od Helvetiů a zamířil rychle do Bibracte. Helvetiové se to dozvěděli od uprchlých otroků Lucia Aemilia, dekuriona galských jezdců, a domnívali se, že Římané ustupují ze strachu, tím spíše, že předešlého dne, ač ve velmi výhodném postavení, neriskovali bitvu. Doufali snad také, že by jim mohli znemožnit doplnění zásob. Změnili proto své úmysly i směr pochodu a začali pronásledovat a znepokojovat naše zadní zajištění.

Když si toho Caesar všiml, vystoupil s vojskem na nejbližší svah a vyslal jízdou, aby pozdržela útok nepřátel. Sám během takto

získaného času uprostřed svahu seřadil do trojitě sestavy čtyři zkušené legie a na hřeben umístil dvě legie, které sám nedávno naverboval v předalpské Galii, a s nimi pomocné oddíly tak, že celý pahorek byl obsypán vojskem. Nařídil shromáždit na jedno místo celý trén a zajistit ho silami, které rozmístil na vrcholku.

Helvetiové následovali římské vojsko se všemi svými vozy, svá zavazadla shromážдили na jedno místo, sešikovali se do hustě sraženého tvaru, odrazili naši jízdu a nastoupili z úpatí vrchu k útoku na bitevní linii naší pěchoty. Caesar dal odvést nejdříve svého koně a pak koně své družiny, aby byli všichni vydáni stejnému nebezpečí a aby nikdo ani nepomyslel na útek, a potom povzbudil vojsko a dal povel k bitvě. Vojáci rozbili snadno nepřátelskou falangu tím, že na ni vrhali ze svého vyvýšeného postavení oštěpy, a pak se na ni vrhli s tasenými meči. Galům v boji velmi překáželo to, že jeden oštěp dokázal prorazit a spojit navzájem několik štítů (*kteří drželi Galové seřazení ve falanze tak, že se štíty částečně překrývaly*), a když se hrot ohnul, nemohli oštěp ze štítu vytřeapat a raději ho zahodili a bojovali bez ochrany. Nakonec, vyčerpání ztrátami, ustoupili a stáhli se na pahorek vzdálený asi jednu míli. Naši je pronásledovali, ale tu je napadli z nekrytého boku (*pravého, nechráněného štítem*) a začali je obklíčovat Bojové a Tulingové, kteří asi v počtu patnácti tisíc uzavírali nepřátelský pochodový tvar a tvořili zadní zajištění. Jakmile to spatřili Helvetiové, kteří se uchýlili na zmíněnou vyvýšeninu, opět pookřáli a znovu se zapojili do boje. Římané změnili sestavu a začali bojovat na dvě fronty — jejich první a druhá linie se utkala s těmi, které už dříve porazila, třetí se postavila přicházejícím posilám. Boj byl dlouhý, urputný a výsledek byl na vážkách. Nakonec však Galové nemohli odolat našemu náporu a jedni ustoupili podobně jako dříve na pahorek, zatímco druzí se spořádaně stáhli ke svým vozům a zavazadlům. Je třeba přiznat, že v této bitvě, která trvala od časného odpoledne až do večera, nikdo neviděl nepřátele dát se ve zmatku na útek.

O zavazadla se bojovalo až do pozdní noci, protože Galové využili vozů jako hradeb, házeli po našich shora oštěpy a mezerami mezi vozy je zraňovali dlouhými kopími. Po dlouhém zápase se naši tábora zmocnili. Přitom padla do zajetí Orgetorigova dcera a jeden jeho syn.

Tuto bitvu přežilo asi sto třicet tisíc Galů, kteří prchali bez zastávky celou noc následující po boji. Ani v dalších nocích se nezastavili a po čtyřech dnech dorazili na území Lingonů, zatímco naše vojsko se tři dny zdrželo pohrbíváním padlých a

ošetřováním raněných a nemohlo je pronásledovat. Caesar vyzval písemně Lingony, aby Helvetiům neposkytli potravu ani žádnou jinou pomoc, jinak že s nimi naloží jako se svými nepřáteli. Sám se dal po třech dnech se svým vojskem do pronásledování. Naprostý nedostatek donutil Helvetie, aby k němu poslali vyjednávače s nabídkou kapitulace. Setkali se s ním za pochodu, vrhli se mu k nohám, prosili ho s pláčem o mír, a když jim přikázal, aby vyčkali jeho příchodu na místě, kde právě jsou, přislíbili, že tak učiní. Caesar k nim dorazil a nařídil, aby mu vydali rukojmí, zbraně a otroky, kteří k nim uprchli.

Zatímco vše shromažďovali a připravovali, nadešla noc a asi šest tisíc příslušníků župy Verbigenus uprchlo hned po setmění z helvétského tábora a prchalo k Rýnu na území Germánů, buď ze strachu, aby nebyli po odzbrojení potrestáni, nebo v naději, že mezi takovým množstvím zajatců zůstane jejich útek načas nebo úplně nepovšimnut. Jakmile to Caesar zjistil, nařídil kmenům, přes jejichž území uprchlíci táhli, aby je dopadli a přivedli zpět, pokud se chtějí u něho ospravedlnit. Když se tak stalo, naložil s uprchlíky jako s nepřáteli. Od ostatních převzal zbraně, rukojmí a přeběhlíky a vzal je na milost. Helvetiům, Tulingům a Latobrigům nařídil vrátit se do krajů, které opustili, a vybudovat znovu vesnice a hradiště, která při odchodu spálili. Protože přišli o všechny zásoby potravin a ve svých domovech nic nezařadili, nařídil Allobrogům, aby je zásobili. Rozhodl se tak hlavně z toho důvodu, že nechtěl, aby území Helvetiů zůstalo neobydlené a aby nepřilákalo svou úrodností Germány žijící za Rýnem, kteří by tak pronikli do sousedství Allobrogů a naší provincie. Haeduům povolil na jejich prosbu, aby usadili Boje, známé statečností, na svém území. Haeduové jim poskytli půdu k obživě a později je přijali jako rovnoprávné příslušníky do svého kmene.

V helvétském táboře se našly a Caesarovi se dostaly do rukou zápisy v řeckém písmu, udávající počet všech, kteří opustili své domovy, zvláště bojovníků, zvláště dětí, žen a starců. Helvetiů bylo všech dohromady dvě stě šedesát tři tisíc, Tulingů třicet šest tisíc, Latobrigů čtrnáct tisíc, Rauraků dvacet tři tisíc a Bojů třicet dva tisíc. Dohromady to bylo tři sta šedesát osm tisíc lidí, z čehož devadesát dva tisíc bojeschopných. Caesar dal pak spočítat ty, kteří se vrátili do své vlasti — bylo jich sto-deset tisíc.

Po ukončení helvétské války přicházeli téměř z celé Galie k Caesarovi vyslanci a předáci, aby mu blahopřáli. Chápu prý, že potrestal Helvetie válkou za dávné křivdy na národu římském, ale jejich porážka prospěla stejně Galii jako Římanům, protože

Helvetiové vytáhli ze své vlasti, kde žili v blahobytu, jen proto, aby zapletli celou Galii do války, ovládli ji, vybrali si sídliště v těch nejpříhodnějších a nejúrodnějších krajinách a ostatní kmeny donutili platit jim daň. Vyslanci také Caesara žádali, aby mohli s jeho souhlasem svolat poradní sněm všech galských kmenů. Chtějí jej prý požádat jménem všech o určitou věc. Když jim to bylo povoleno, určili pro tento sněm termín a zapřísáhli se navzájem, že nikdo nevyzradí program jednání, ledaže by k tomu byl ostatními pověřen.

Po skončení tohoto sněmu se předáci kmenů k Caesarovi opět vrátili a prosili ho, aby s ním směli jednat potají o věcech zásadní důležitosti pro všechny i pro ně samotné. Když jim to povolil, padli mu k nohám s pláčem. Záleží jim prý stejně tak na tom, aby se nevyneslo to, na čem se dohodli, jako na tom, aby dosáhli toho, o čem žádají. Kdyby se totiž věc prozradila, způsobila by jim nesmírné útrapy.

Za všechny si vzal slovo Diviciacus z kmene Haeduů. V Galii podle něho existují dvě frakce. Jednu vedou Haeduové, druhou Arvernové. Ti spolu zuřivě zápasili o moc a nakonec si Arvernové a Sequani najali na pomoc Germány. Nejdříve jich překročilo Rýn asi patnáct tisíc. Když se však těm divokým a hrubým lidem zalíbila půda Galie, galský způsob života a galské bohatství, přilákalo to další a nyní jich je v Galii na sto dvacet tisíc. Haeduové a na nich závislé kmeny s nimi znovu a znovu bojovali, ale s velkými ztrátami byli poraženi a v bojích padla všechna jejich šlechta, celá kmenová rada, všichni družiníci. Haeduové byli dříve díky své statečnosti i díky přátelství a spojenectví s římským lidem v Galii nejmocnější, ale po těchto těžkých porážkách museli dát Sequanům za rukojmí své nejpřednější šlechtice a zapřísáhnout se, že je nebudou požadovat zpět, že nebudou od Římanů žádat pomoci a že budou Sequanům poddáni. Z Haeduů jedině on, Diviciacus, se nedal přinutit, aby přísahal nebo vydal své děti jako rukojmí. Proto se také opovážil uprchnout od svého kmene do Říma s prosbou k senátu o pomoc. (V r. 61 př. n. l.; ale Římané se tehdy neodvážili v Galii zasáhnout, naopak se snažili naklonit si vůdce Germánů, jak brzy uslyšíme.)

Jenže Sequanové doplatili hůře na své vítězství než Haeduové na svou porážku. Na jejich území se totiž usadil Ariovistus, král Germánů, a zabral si třetinu jejich pozemků, nejúrodnějších v celé Galii; a nyní jim nařizuje vyklidit další třetinu, protože se k němu před několika měsíci připojilo dvacet čtyři tisíc Harudů, pro něž je třeba získat území, na kterém by se mohli usídlit.

Nebude trvat mnoho let a všichni Galové budou z Galie vyhnáni a všichni Germáni překročí Rýn, protože půda Galie se nedá srovnávat s germánskou ani životní úroveň Galů s úrovní Germánů.

Hned jak Ariovistus porazil galské vojsko u Magetobrigy (*poloha tohoto místa je nejasná*), začal vládnout krutě a zpupně, od každého vznešeného šlechtice požaduje děti jako rukojmí, které pak na výstrahu ostatním nesmírně trýzní, pokud se něco neděje tak, jak si přeje. Je to člověk barbarský, prchlivý a zbrklý; není možné děle snášet jeho nadvládu. Pokud Caesar a lid římský nepomohou, nezbude všem Galům než udělat to, co Helvetiové: opustit domovy, hledat si sídla daleko od Germánů a zkusit své štěstí, ať se stane cokoli. A pokud se o tomto jednání dozví Ariovistus, určitě se na všech rukojmích, která drží, strašlivě pomstí. Ovšem Caesar by mohl svou autoritou, vahou svého vojska a čerstvého vítězství i vážností římského lidu Ariovista zastrašit, aby už další Germány nepřiváděl přes Rýn, a uchránit Galii před Ariovistovou zvlůf.

Když Diviciacus domluvil, všichni přítomní začali prosit s pláčem Caesara o pomoc. Caesar si však všiml, že jediní Sequanové se nechovají jako ostatní, nýbrž se svěřenou hlavou hledí smutně do země. Udiveně se jich zeptal, proč. Sequanové neodpověděli a setrvali ve svém zachmuřeném mlčení. Když se jich ptal opět a opět a nemohl z nich dostat hlásku, odpověděl mu Diviciacus haedujský. Je to proto, že osud Sequanů je ubožejší a těžší než ostatních, takže se ani potají neodvážují stěžovat si a prosit o pomoc a bojí se Ariovista, jako by byl stále přítomen. Ostatní kmeny by před ním mohly uprchnout, ale oni ho pozvali na své území a vydali mu svá hradiště, takže by museli prožít strašlivá muka.

Caesar to všechno vyslechl a povzbudil Galy na duchu. Slíbil jim, že těmto věcem bude věnovat v budoucnu pozornost; doufá, že Ariovistus se dá pohnout Caesarovým vlivem a vděčností k němu, aby skončil se svými násilnostmi. Pak rozpustil shromáždění.

Kromě toho, co právě uslyšel, měl Caesar ještě další důvody k uvažování a obavám. Především viděl, že Haeduové jsou zotročení a pokoření Germány a museli vydat Ariovistovi a Sequanům rukojmí, ačkoliv je římský senát tolikrát nazval pokrevními bratry Římanů. To mu připadalo jako pohana pro něho samotného i pro jinak tak mocný lid římský. Dále se mu zdálo, že pro zájmy římského lidu je nebezpečné, aby si Germáni pozvolna zvykli přecházet Rýn a pronikat ve velkém počtu do Galie. Ne-

věřil totiž, že by ty divoké a nevzdělané kmeny dokázaly po ovládnutí celé Galie odolat pokušení napadnout provincii a potom přímo Itálii, jako to dříve udělali Kimbrové a Teutoni. Bylo by to pro ně tím snadnější, že území Sequanů a naši provincii odděluje pouze Rhodanus, který lze snadno přebrodit. A konečně Ariovistova pýcha a drzost se už nedala dál snášet.

Z těchto důvodů se Caesar rozhodl poslat k Ariovistovi vyjednávače s návrhem, aby určil pro oba stejně výhodné místo, kde by si mohli pohovořit, že s ním chce mluvit o věcech důležitých jak pro ně oba, tak pro stát římský. Ariovistus odpověděl, že kdyby od Caesara něco potřeboval, přišel by za ním. Pokud Caesar něco potřebuje od něho, měl by ho sám vyhledat. Kromě toho by se neodvážil táhnout do Caesarem ovládaných krajů bez doprovodu vojska a shromáždit ho by stálo mnoho námahy a potravin. Velice se ale diví, co je vůbec Caesarovi a Římanům do té části Galie, kterou si dobyl?

Caesar se s touto odpovědí nespokojil a vyslal k Ariovistovi vyjednávače podruhé. Vzkázal mu, že se diví, že Ariovista obtěžuje sejít se s ním na pozvání k rozhovoru a tak projevuje Caesarovi samému i lidu římskému malou vděčnost za to, že právě v roce Caesarova konzulátu dostal od senátu titul krále a přítele; a aby si nemyslel, že s ním chce Caesar rozmlouvat o nějakých maličkostech — jde o to, aby propustil rukojmí Haeduů, která drží, a dovolil Sequanům, aby udělali totéž; aby Haeduy neutiskoval a neválčil ani s nimi, ani s jejich spojenci. Pokud v tom vyhoví, zajistí si tím na věčné časy vděčnost římského lidu a Caesarovo přátelství. Jestliže však odmítne, Caesar se bude muset zastat Haeduů proti jeho útisku, protože v roce konzulátu Marka Messaly a Marka Pisona (61 př. n. l.) se senát usnesl, aby každý místodržitel Galie (předalpské a Narbonské) bral Haeduy a jiné přátele římského lidu v ochranu, pokud to bude moci učinit beze škody pro stát.

Ariovistus mu odpověděl tímto vzkazem: Je válečným právem, že vítězové vládnou poraženým tak, jak se jim zachce. Ani Římané nevládnou svým poddaným podle příkazů někoho jiného, ale podle své vůle. On sám nepředpisuje Římanům, jak mají užívat své moci, a neřeje si, aby Římané nějak zasahovali do jeho záležitostí. Haeduy si podrobil proto, že zkoušeli válečné štěstí, bojovali a byli poraženi. Caesar se dopouští velkého přehmatu, když ho svým tažením poškozují na jeho příjmech. Haeduům rukojmí nevydá, ale také nenapadne je ani jejich spojence, pokud dodrží smlouvu a budou mu každoročně platit daně. V opačném případě jim příliš nepomůže ani jejich titul přátel římského lidu.

A pokud Caesar prohlašuje, že se Haeduů zastane — každý, kdo s Ariovistem bojoval, byl poražen na hlavu. Jestli Caesar chce, ať se pustí do boje. Poznává odvalu a bojovnost neporazitelných Germánů, kteří už čtrnáct let nespali pod střechou.

V okamžiku, kdy Caesarovi tento vzkaz vyřizovali, dorazila k němu také poselství od Haeduů a Treverů. Haeduové se stěžností, že Harudi, nedávno se usadivší v Galii, plení jejich území a že jim ani vydání rukojmí nepomůže k tomu, aby s nimi Ariovistus zacházel slušně. Treverové naříkali, že sto žup Suebů se shromáždilo na pravém břehu Rýna, aby se pokusili jej překročit. Vedou je prý bratři Nasua a Cimberius. Caesara to velice znepokojilo a rozhodl se pospíšet si, protože kdyby se nové hordy Suebů spojily s Ariovistem, bylo by těžší se s ním vypořádat. A tak se co nejrychleji zásobil a usilovnými pochody táhl proti Ariovistovi.

Po třech dnech mu oznámili, že Ariovistus zamířil s celým svým vojskem oblehnout Vesontio, největší hradiště Sequanů, a vzdálil se na tři dny cesty z krajin, ve kterých se předtím usadil. Caesar si umínil, že pádu Vesontia musí předejít, protože toto hradiště bylo bohatě zásobené vším potřebným pro válku a terénními podmínkami dobře chráněné proti obléhání. Téměř celé ho totiž obtékala řeka Dubis, jako by ji narýsoval kružítkem; jen jeden úsek obvodu hradiště, dlouhý asi šestnáct set stop, nebyl řekou chráněn (srov. keltská hradiště na území naší republiky, např. Závist u Zbraslavi), ale táhl se po vrcholu pahorku, který na obou koncích sahal až k řece. Na tomto pahorku leží opevněná tvrz, spojená nasypaným valem se samotným hradištěm. Sem tedy Caesar spěchal s vojskem dnem i nocí, hradiště obsadil a umístil do něho posádku.

Sám se tam také několik dní zdržel a zajišťoval pro vojsko potraviny a jiné potřeby. Během té doby se naši vojáci stále vyptávali Galů a kočovných obchodníků na Germány a ti jim tvrdili, že Germáni mají obrovské postavy a jsou nesmírně stateční a bojovní. Při boji s nimi prý často ani nelze snést výraz jejich tváří a divokost pohledu. Z toho všeho zachvátil vojsko veliký strach, který mnoho vojáků velice oslabil na duchu. Začal se šířit nejdříve mezi vojenskými tribuny, veliteli pomocných oddílů a těmi, kteří Caesara následovali z Říma jen jako přátelé a neměli válečné zkušenosti.

Každý si vymýšlel jiné záminky k odchodu, ale všechny prý byly tak důležité, že žádali Caesara o povolení opustit vojsko. Jiní se sice rozhodli zůstat, aby se neprojevili jako zbabělci, ale nedokázali donutit svůj obličej k lhostejnému výrazu a mnohdy

se i rozplakali, když ukrytí ve stanech bědovali nad svým osudem nebo s přáteli naříkali nad nebezpečím, které jim hrozí. Po celém táboře se psaly poslední vůle. Jejich řeči postupně zviklaly i prosté vojáky, setníky a jezdecké velitele s velkými bojovými zkušenostmi.

Ti, kteří nechtěli vypadat ustrašeně, tvrdili se starostlivým výrazem, že se neobávají nepřítele, ale obtíží tažení přes obrovské lesy, které ležely mezi námi a Ariovistem, nebo také že mají strach, aby nesehalo zásobování. Mnozí dokonce Caesarovi tvrdili, že až rozkáže vyrazit, vojáci ho ze strachu neuposlechnou a neseřadí se k pochodu.

Jak to Caesar uslyšel, svolal válečnou radu, přibral do ní i setníky všech stupňů a ostře se na všechny obořil, hlavně za to, že si osobují právo posuzovat, kam a proč má vojsko zamířit. Za Caesarova konzulátu Ariovistus velmi toužil po titulu přítele lidu římského; proč od něho čekají, že teď zbrkle zapomene na své závazky? Caesar je přesvědčen, že až Ariovistus pochopí oprávněnost jeho požadavků, nepohrdne Caesarovou vděčností a přízní římského lidu. Pokud ale ve svém bezhlavém vzteku rozpoutá válku, proč pochybují o své statečnosti a o jeho duchapřítomnosti a rozhodnosti? Vždyť za dob jejich otců stejní protivníci jako dnes ohrozili Řím, ale Gaius Marius (*protivník Sullův, vedoucí činitel strany populárů, který v občanské válce v letech 88—86 př. n. l. na krátkou dobu ovládl Řím; vynikající vojevůdce*) Kimbry a Teutony porazil a vydobyl tak sobě i svému vojsku zaslouženou slávu. I vzbouření otroci byli v Itálii nedávno poraženi (*narážka na povstání Spartakovo, v jehož vojsku tvořili většinu Germáni, ztročení právě Mariem*), i když si u Římanů osvojili určitý vojenský výcvik a kázeň. Z toho se dá poznat, jakou cenu má neohrožená vytrvalost. Vždyť tyhle neuspořádané tlupy otroků byly zpočátku postrachem. Ale nakonec byly přece poraženy, i když se časem lépe vyzbrojily a zorganizovaly. Konečně Germáni, o které právě jde, jsou titíž, s nimiž bojovali Helvetiové a které poráželi nejen na svém, ale i na jejich vlastním území. A Helvetiové proti našemu vojsku neobstáli.

Pokud někoho znepokojuje porážka Galů, když to uváží, pochopí, že Galové už byli znechuceni délkou války, protože Ariovistus se dlouhé měsíce ukrýval po bažinách a táborech a nenechal se přinutit k bitvě. Pak zaútočil náhle a nečekaně, když už to Galové nečekali a rozptýlili se. Zvítězil tedy spíše chytrostí a předvídavostí než díky statečnosti svých Germánů. Ale ani on sám nečeká, že úskok, který se mu tehdy tak podařil, by mu mohl pomoci proti našemu vojsku.

Ti, kteří předstírají, že mají strach o zásoby a před obtížností pochodu, jsou drzouni, neboť pochybují o schopnostech vojevůdce a chtějí mu radit. To je Caesarova věc. Obilí už svážeji Sequanové, Leukové a Lingoni a na polích už dozrává nová žeň. A co se pochodové trasy týče, brzy ji budou moci posoudit z vlastní zkušenosti.

Tvrdí se mu, že vojáci nesplní rozkazy a nevyrazí k pochodu. Z toho strach nemá. Ví totiž, že vojsko odmítlo poslušnost jen těm, kteří utrpěli neúspěch a od nichž se odvrátila štěstěna, nebo těm, kteří byli usvědčeni z nějaké nečestnosti, zvláště z chamtivosti. V tomhle ohledu má Caesar svědomí čisté a jeho válečné štěstí se plně projevilo v helvétské válce.

A tak udělá to, co zamýšlel až o něco později, a následující noc vyrazí před úsvitem na pochod, aby co nejdříve poznal, zda na vojáky působí více strach než pocit hanby a vědomí povinnosti. A pokud ho nikdo nebude následovat, vyrazí pouze s desátou legií, které naprosto věří a ze které si udělá svou tělesnou stráž. Desáté legii Caesar totiž nejvíce přál a nejvíc jí pro její odvahu důvěřoval.

Tato řeč změnila zázračným způsobem náladu vojska a vdechla všem nesmírnou odhodlanost a bojechtivost. Desátá legie Caesarovi prostřednictvím svých vojenských tribunů hned poděkovala, že má o ní tak dobré mínění, a potvrdila, že je naprosto odhodlána k boji. I ostatní legie se snažily u Caesara ústy vojenských tribunů a setníků prvních kohort ospravedlnit, že neměly žádné pochybnosti ani strach a že nechtěly nijak Caesarovi jako nejvyššímu veliteli do rozhodování zasahovat. Caesar jejich omluvy přijal a nechal prozkoumat cestu Diviciakem, ke kterému měl největší důvěru. Rozhodl se pro okliku asi padesáti mil, aby mohl vést vojsko otevřeným terénem, a před úsvitem vyrazil, jak měl v plánu. Po sedmi dnech nepřetržitého pochodu mu průzkumné jednotky ohlásily, že Ariovistovo vojsko je vzdáleno od našeho dvacet čtyři mil.

Když se Ariovistus dověděl o Caesarově příchodu, poslal k němu vyjednávače. Svoluje prý k setkání, o které Caesar předtím žádal, protože se k němu přiblížil a Ariovistus mu může vyhovět bez nebezpečí pro sebe. Caesar nabídkou nepohrdl a už si myslel, že Ariovistus přichází k rozumu, když sám od sebe navrhuje to, co předtím odmítl, když o to byl požádán. Caesara ovládla naděje, že Ariovistus si vzpomněl na dobrodiní, které mu on sám i lid římský prokázali, uvážil jeho požadavky a slevil ze své neústupnosti. Bylo dohodnuto, že se sejdou po čtyřech dnech. Během nich stále mezi nimi křižovali vyslanci. Ariovistus si vymínil, že Caesara nesmí doprovázet k jednání žádný pěšák, bojí se prý, aby nebyl úkladně obklíčen. Ať se oba dostaví jen s jízdou, jinak že na schůzku nepřijde.

Caesar nechtěl, aby pro tuto nastrčenou záminku bylo jednání zmařeno, ale neodvážil se svěřit svůj život galským jezdcům. (*Jiná jízda v římském vojsku nebyla, jeho jádro tvořily pěší legie.*) Rozhodl se proto odebrat celé galské jízde koně a posadit na ně vojáky desáté legie, které nejvíce důvěřoval, aby měl s sebou oddané strážce, kdyby bylo třeba bojovat. Během příprav poznamenal jeden voják této legie docela vtipně, že Caesar dává víc, než sliboval. Slíbil, že udělá z desáté legie svou tělesnou stráž, a zatím ji zařadil mezi římské jezdce. (*Slovo „jezdce“ znamenalo v Římě kromě vojáka jízdy také příslušníka tzv. jezdeckého stavu, do kterého byli v počátcích římských dějin řazeni Římané dost bohatí, aby si mohli udržovat vlastního jezdeckého koně a za mobilizace miličního vojska sloužit jako jezdci; v Caesarových dobách byl název tohoto stavu již anachronismem, představoval uzavřenou společenskou třídu obchodníků a podnikatelů; aby mohl být občan mezi ně přijat, musel vykázat majetek ve výši asi čtyř set tisíc sesterciů; význam této třídy byl v tom, že nej-*

bohatším Římanům, příslušníkům senátorských rodů, bylo obchodování a jiné peněžní podnikání alespoň formálně zakázáno.)

Asi uprostřed mezi oběma vojsky se táhla velká planina a na ní se tyčil vysoký pahorek. Na něm se oba sešli k rozhovoru, jak bylo předem dohodnuto. Caesar nechal legii, kterou tam přepravil na koních, asi dvě stě kroků od pahorku. Rovněž Ariovistovi jezdci se zastavili ve stejné vzdálenosti. Ariovistus žádal, aby spolu mluvili v sedle a aby každého doprovázelo k rozhovoru deset jezdců.

Když se konečně sešli, začal mluvit Caesar. Na počátku Ariovistovi připomněl, jaké úsluhy mu prokázal on sám i římský senát tím, že obdržel titul krále a přítele a že byl bohatě obdarován. Toho se dostalo jen málo lidem a většinou za jejich veliké zásluhy. Ariovistus na to neměl žádný spravedlivý nárok a byl poctěn jen díky šlechetné velkomyslnosti senátu a Caesara osobně. Dále Caesar mluvil o tom, jak staré a jak upřímné jsou základy přátelství mezi Římany a Haeduy, jak často a jak příznivě se o nich senát usnášel, jak Haeduové vždy stáli v popředí celé Galie, dokonce ještě dříve, než získali přátelství Říma. Lid římský má ve zvyku přát si nejen, aby jeho přátelé a spojenci neutrpěli žádné ztráty, ale aby stále získávali na cti, vážnosti a přízni. Jak by mohl dovolit, aby nějaký jeho spojenec přišel ještě o to, čemu se již těšil, když se stal jeho přítelem?

Caesar pak opakoval požadavky, které už dříve vzkázal po vyjednávacích, totiž aby Ariovistus neválčil s Haeduy a jejich spojenci, aby vrátil rukojmí, a pokud nemůže žádné Germány odeslat zpět do jejich vlasti, aby alespoň dalším nedovoloval přecházet Rýn.

K těmto Caesarovým požadavkům se Ariovistus příliš nevyjádřil, o to více se však rozpovídal o své statečnosti. Řekl, že Rýn překročil ne o své vůli, ale na žádost a výzvu Galů. Bez naděje na velkou odměnu by domov a své blízké neopustil. Galové mu sami vykázali v Galii sídla, sami mu vydali rukojmí. Poplatky vymáhá právem válečným, jako vždy vítězové činili poraženým. On nenapadl Galy, Galové napadli jeho. Všechny galské kmény ho přišly obléhat a bojovat s ním a všechny jejich zástupy porazil a rozdrtil v jediné bitvě. Jestliže to zkusí podruhé, znovu se s nimi ochotně utká; ale pokud chtějí užívat míru, je zbytečné mluvit o poplatcích, protože zatím mu je platí dobrovolně! Přátelství římského lidu by mu mělo být poctou a ochranou, a ne ke škodě, a proto o ně také usiloval. Pokud mu Římané budou škodit na příjmech nebo proti němu popouzet poddané, vzdá se jejich přátelství stejně rád, jako je získal.

Zástupy Germánů do Galie přivedl, ne aby napadl Galii, ale

ke své ochraně, a sám válku nezačal, nýbrž se bránil proti útoku. Do Galie přišel dříve než Římané. Římské vojsko nikdy nepřekročilo hranice provincie. Co Caesar chce? Proč vstupuje do jeho držav? Tato část Galie je jeho majetkem, jako provincie je majetkem římským. On sám nemá žádné právo útočit na římské území, ale na druhé straně Římané jednají podle, když ho chtějí omezovat v jeho právech.

Caesar prý sice nazývá Haedy bratry, ale Ariovistus není tak primitivní a nezkušený, aby nevěděl, že za poslední války s Allobrogy (*r. 61. př. n. l.*) Haeduové Římanům nijak nepomohli, a v bojích, které s ním a se Sequany vedli, se jim nedostalo žádné pomoci Římanů. Nemůže tedy nemít podezření, že Caesar, i když předstírá přátelství, vede vojsko do Galie jen proto, aby jeho, Ariovista, napadl a zničil. A pokud neustoupí a neodvede vojsko z těchto krajín, bude ho Ariovistus pokládat nikoli za přítele, nýbrž za nepřítele. Kdyby Caesara zahubil, zavděčil by se tím mnoha římským šlechticům a předákům; od jejich poslušnosti se dozvěděl, kolik z nich by mu bylo vděčno za Caesarovu smrt. Pokud však Caesar odejde a ponechá mu neomezenou vládu nad Galii, Ariovistus ho bohatě odmění a převezme za něj námahu a nebezpečí každé války, kterou by se Caesarovi zachtělo vést.

Caesar mnoha slovy vysvětloval, proč nemůže v této záležitosti ustoupit. Ani on, ani lid římský by nedokázali opustit své zasloužilé spojence a Caesarovi se nezdá, že by Galie náležela spíše Ariovistovi než Římanům. Už Quintus Fabius Maximus porazil v boji Arverny a Ruteny (*r. 121 př. n. l.*), ale lid římský jim odpustil a nepřipojil je k provincii, ani jim nevyměřil poplatek. A tak když se zkoumají nároky obou národů z hlediska doby, kdy se poprvé objevili v Galii, vláda Římanů je plně oprávněna. A pokud se přihlédne k usnesení senátu, Galie má právo být svobodná, protože jí byla i po její porážce ponechána samostatnost.

Během tohoto jednání Caesarovi oznámili, že Ariovistovi jezdci se přibližují k pahorku, dojíždějí k našim a házejí na ně kameny a oštěpy. Caesar skončil rozhovor, odjel ke svému doprovodu a nařídil vojákům, aby v žádném případě na nepřítele oštěpy neházeli. Věděl sice, že šarvátka jeho vybrané legie s germánskou jízdou by jistě dopadla dobře, přesto však nechtěl, aby k ní došlo, aby nepřítelé nemohli po své porážce říci, že se dostavili důvěřivě k jednání a byli zaskočeni. Poté, co se ve vojsku rozneslo, jak drze Ariovistus na jednání odpíral Římanům celou Galii a že zaútočil na naše jezdce, čímž přerušil jednání, zachvátila celé vojsko ještě větší odhodlanost a bojovnost.

Po dvou dnech poslal Ariovistus k Caesarovi vyjednávače, že prý s ním chce dále jednat o věcech, které začali probírat a nedokončili. Buď ať Caesar určí den k dalšímu rozhovoru, nebo ať k němu vyšle poselstvo, pokud sám nemá ke schůzce chuť. Caesarovi se zdálo, že další schůzka je zbytečná, tím spíš, že především se Germáni nedokázali ovládnout a vrhali na naše vojáky oštěpy. Chápal také, že poslat vyslance a vydat ho naspas těm divochům je svrchovaně nebezpečné.

Nakoncc se rozhodl poslat k Ariovistovi Marka Metia, jenž býval Ariovistovým důvěrným přítelem, a Gaia Valeria Procilla, syna Gaia Valeria Cabura, velmi statečného a kultivovaného mladíka, jehož otec získal občanské právo od Gaia Valeria Flacca (*bývalého místodržitele Narbonské Galie*). Germáni neměli žádný důvod mu ublížit a mluvil řečí Galů, kterou díky stálému styku s nimi výborně ovládal i Ariovistus. Těmto vyslancům Caesar nařídil, aby vyslechli a sdělili mu Ariovistova slova.

Když je však Ariovistus spatřil ve svém táboře, rozkřičel se na ně v přítomnosti svých mužů, proč že k němu přišli. Snad na výzvědy? Zabránil jim cokoli říci (*aby nemohli být považováni za vyslance; pak by byli chráněni zvykovým právem*) a dal je spoutat.

Téhož dne zrušil tábor a přenesl ho pod horu vzdálenou asi šest mil od Caesarova ležení. Nazítří provedl vojsko kolem Caesarova tábora a rozbil ležení asi dvě míle za ním, aby Caesara odřízl od Sequanů a Haeduů, kteří mu dopravovali obilí a jiné zásoby. Po dalších pět dní vyváděl Caesar své vojsko z tábora a řadil je k boji, aby dal Ariovistovi příležitost k bitvě, kdyby k ní měl chuť. Ten však držel pečotu ve svém ležení a sváděl každodenně jen jezdecké šarvátky.

To byl totiž způsob boje, ve kterém Germáni vynikali. Měli šest tisíc jezdců a z těch si každý osobně vybral z nejrychlejších a nejstatečnějších pěšáků takového, kterému by mohl světit svůj život a který by mu v bitvě pomáhal. Tito bojovníci poskytovali jezdci ochranu, a pokud šly věci špatně, shlukovali se a obklopovali jezdce, kteří po zranění spadli s koně. Když bylo třeba se někam rychle nebo do větší vzdálenosti přesunout, pohybovali se tak rychle, že se mohli přidržovat koňských hřív a opírat se o koně v běhu.

Jakmile tedy Caesar pochopil, že Ariovistus zamýšlí držet se v táboře, vybral si vhodné místo k táboření asi šest set kroků (*římská délková míra = 1,48 m*) za germánským ležením a přesunul se na ně s vojskem v trojitém šiku; bál se totiž, aby mu

Germáni neznemožnili zásobování. Na zvoleném místě nařídil první a druhé linii, aby stály se zbraněmi v pohotovosti, a třetí, aby začala budovat tábor. Jak už bylo řečeno, leželo toto místo šest set kroků od nepřítele. Proti těmto silám vyslal Ariovistus šestnáct tisíc k boji připravených pěšáků a celé své jezdeckto, aby našim překáželi v opevňování a zneklidňovali je. Ale Caesar rozhodnutí nezměnil a jednotkám nařídil pokračovat v akci. Když byl tábor opevněn, nechal v něm dvě legie a část pomocných sborů a zbylé čtyři legie odvedl zpět do starého tábora. Následující den opět vyvedl své síly z obou táborů a seřadil je k boji před starším táborem, aby nepříteli nabídl bitvu. Ale když viděl, že ani tentokrát výzvu nepřijme, stáhl vojsko kolem poledne zpět do tábora. Až potom Ariovistus poslal část svých sil obléhat menší tábor. Tam se také urputně bojovalo až do večera, kdy Ariovistus po těžkých ztrátách na obou stranách ustoupil do svého ležení.

Caesar se od zajatců snažil dozvědět, proč se Ariovistus vyhýbá rozhodné bitvě. Bylo to prý proto, že u Germánů je zvykem, aby jejich stařený losováním a věštěním nejprve rozhodly, zda bitva se má či nemá svěst. A ty tentokrát předpověděly, že Germáni nemohou zvítězit, pokud se dají do boje před novoluním.

Následujícího dne zanechal Caesar v obou táborech potřebnou posádku a všechny pomocné sbory seřadil v dohledu nepřítele před menším táborem, aby se zdálo, že jde o legie. Vzhledem k počtu nepřátel měl totiž legionářů málo. Sám v trojitém šiku postoupil až k nepřátelskému táboru. Tehdy už Germáni museli vytáhnout z tábora a seřadit se podle kmenů do pravidelného tvaru; stáli v něm Harudové, Markomani, Tribokové, Vangioni, Nemeti, Sedusiové a Suebové, obklopeni kolem dokola nákladními vozy, aby nikdo nemohl doufat, že se zachrání útekem. Na vozy posadili své ženy, které při jejich odchodu do první linie lomily rukama a prosily je s pláčem, aby je nevydali Římanům do otroctví.

Caesar postavil do čela jednotlivých legií legáty a kvestora, aby v nich vojáci měli svědky své statečnosti, a zahájil boj svým pravým křídlem, proti němuž se mu zdál nepřítel nejslabší. Naši se po vydání rozkazu vrhli na nepřítele tak divoce a nepřátelé vyrazili rovněž tak prudce, že ani nezbyl čas vrhnout oštěpy. Vojáci je zahodili a přešli k boji mečem muže proti muži, jenže Germáni útok meči snadno vydrželi, protože utvořili podle svého zvyku hustě sraženou falangu. Našli se však mnozí naši vojáci, kteří vráželi do jejich šiku a holýma rukama jim rvali štíty z rukou.

Levé křídlo nepřítele se sice zhroutilo a dalo na útek, ale na pravém přesila nepřátel na naše vojsko zle doléhala. Všiml si toho Publius Crassus mladší (*syn Marka Licinia Crassa, jednoho z triumvirů; i jeho bratr Marcus je v pozdějších letech doložen v Caesarově galské armádě jako kvestor*), protože měl jako velitel jízdy lepší přehled než ostatní velitelé bojující v prvních řadách, a poslal našim kolísajícím oddílům na pomoc třetí bojovou linii. Tím se opět síly vyrovnaly a nakonec se nepřátelé dali na útek a zastavili se až u Rýna, který byl vzdálen asi pět mil. Ale dostalo se jich k němu jen velmi málo a ti se buď spolehli na vlastní síly a řeku přeplavali, nebo si zachránili život na nalezených loďkách. Mezi nimi byl i Ariovistus, který nalezl u břehu přivázaný člun a uprchl na něm. Ostatní Germány pobila při pronásledování naše jízda.

Ariovistus měl dvě manželky, jednu z kmene Suebů, se kterou se oženil ještě ve vlasti, a druhou z Norika, sestru krále Vocciona, kterou si vzal v Galii, kam mu ji poslal jeho bratr. Obě zahynuly v bitvě. Měl také dvě dcery. Jedna byla zabita, druhá zajata.

Při tom, jak Caesar v čele jezdců Germány pronásledoval, padl přímo na Gaia Valeria Procilla, kterého jeho strážci vlekli s sebou v trojitých okovech. Caesara to potěšilo stejně jako samotné vítězství, protože vyrval z rukou nepřátel a zachránil nejurozenějšího muže provincie a svého přítele a hosta. Kdyby se mu něco zlého přihodilo, nemohl by se Caesar tolik radovat z toho, co mu osud dopřál. Procillus mu vyprávěl, že před jeho očima se třikrát losovalo, zda má být upálen ihned, nebo zda ho mají nechat ještě nějakou dobu naživu. Jen díky šťastné náhodě to přežil. Také Marka Metia našli a přivedli k Caesarovi.

Když se o této bitvě dozvěděli Suebové, kteří se shromažďovali na břehu Rýna, začali se rozcházet, a jak byli vyděšení, vrhli se na ně Ubiové (*jiný germánský kmen, o němž se bude hodně mluvit později*), bydlící u Rýna, a mnoho jich pobili.

A tak Caesar během jednoho letního období ukončil dvě veliká tažení a mohl odvést vojsko do zimních táborů na území Sequanů ještě dříve, než to bylo kvůli počasí nutné. Přezimující oddíly podřídil Labienovi a sám se odebral do předalpské Galie, aby tam řídil soudní jednání (*obvyklá činnost místodržitele provincie v zimě; Caesarovi však šlo hlavně o to, aby byl blíž událostem v Římě*).

Kniha šestá

UDÁLOSTI ROKU 53 PŘ. N. L.

Caesar z mnoha důvodů očekával v Galii větší povstání a nařídil proto legátům Marku Silanovi, Gaiu Antistiovi Reginovi a Titu Sextiovi, aby provedli nové odvody. Současně požádal prokonzula Gnaea Pompeia (*jeden z triumvirů, po ukončení svého konzulátu dostal jako prokonzul, t. j. bývalý konzul, v r. 55 př. n. l. do správy Hispánie, dnešní Španělsko*), který zůstal v zájmu státu poblíž Říma, přestože měl svěřenu správu provincie, aby nechal shromáždit a přesunout k Caesarovi vojska, která odvedl ještě jako konzul v předalpské Galii. Byl totiž toho názoru, že i v zájmu budoucnosti je třeba vzhledem k povaze Galů ukázat, že Itálie má dostatečné zdroje k tomu, aby v krátkém čase nahradila a víc než nahradila ztráty na vojsku, které by snad utrpěla.

Protože mu Pompeius jak z ohledu na stát, tak z přátelství vyhověl, měl před koncem zimy — jakmile jeho lidé ukončili rychlé odvody — postavené a přesunuté tři legie o dvojnásobném počtu kohort, než kolik jich ztratil s Quintem Tituriem. Počtem nových vojáků i rychlostí, s jakou se shromáždili, tak dokázal, co zmůže římská organizace a římské bohatství.

Když byl Indutiomarus zabit, jak jsme vyličili, předali Treverové vládu jeho příbuzným. Ti pokračovali v popichování Germánů a slibovali jim peníze. Když u těch bližších ničeho nedosáhli, zkoušeli to u vzdálenějších. Několik kmenů získali, navzájem se zavázali přísahami a zaručili se vydáním rukojmích, že peníze budou vyplaceny. S Amborigem uzavřeli spojenectví. Caesar se o tom dozvěděl a viděl, jak se všude připravují k válce: Nerviové, Atuatukové, Menapiové a všichni Germáni na tomto břehu Rýna jsou ve zbrani, Senoni se k němu nedostavili, ačkoliv jim to přikázal, Treverové pobuřují neustálým vyjednáváním zářýnské Germány. Pochopil, že se musí na válku začít připravovat dříve než v minulých letech.

A tak i když ještě neskončila zima, soustředil nejbližší čtyři legie a nečekaně vpadl na území Nerviů. Dříve než se mohli shromáždít nebo uprchnout, pochytal mnoho dobytka i lidí a přenechal je vojákům jako kořist. Zpustošil také pole a donutil Nerviie vzdát se a vydat rukojmí. Celou záležitost tak rychle uzavřel a odvedl legie zpět do zimních ležení.

Sněm všech Galů svolal, jak měl ve zvyku, na počátek jara a všechny kmeny se na něj dostavily s výjimkou Senonů, Carnutů a Treverů, což Caesar považoval za počátek ozbrojené vzpoury. Aby bylo vidět, že tomu přikládá velkou důležitost, přeložil sněm do Lutetie Parisiů (*Paříž*). Tento kmen byl sousedem Senonů a podle vyprávění předků se s nimi spojil v jeden

celek, ale zdálo se, že nynější vzpoury se neúčastní. Přeložení sněmu bylo vyhlášeno z řečniště a ještě téhož dne Caesar vyrazil s legiemi na území Senonů a dlouhými denními pochody tam dospěl.

Když se Acco, který stál v čele povstání, dozvěděl o Caesarově příchodu, nařídil, aby se kmen ukryl na hradištích. Pokusili se o to, ale dříve než to stihli, přišla zpráva, že Římané jsou nablízku. A tak museli zanechat svých plánů a poslali k Caesarovi vyjednávače s prosbami o odpuštění. Jako prostředníky využili Haeduy, kteří odedávna nad nimi drželi ochrannou ruku. Na prosbu Haeduů jim Caesar rád odpustil a přijal jejich omluvu, protože léto chtěl věnovat boji, ne vyšetřování. Vyžádal si od nich sto rukojmích a nechal je pod stráží Haeduů. Stejně tak Carnutové poslali vyjednávače i rukojmí a nechali za sebe prosit i Remy, kterým byli poddáni. Caesar s nimi naložil stejně jako se Senony. Pak uspořádal sněm a nařídil kmenům, kolik mu mají poskytnout jízdy.

Tuto část Galie tedy Caesar pacifikoval a celou duší se věnoval válce s Trevery a s Ambiorigem. Cavarinovi nařídil, aby ho následoval spolu se senonskými jezdci, aby v jeho kmene nevznikl zas nějaký nepokoj buď kvůli jeho mstivosti, nebo kvůli nenávisti, kterou si u svých lidí vysloužil. Když tohle zařídil, začal uvažovat, co má asi Ambiorix v úmyslu. Že do bitvy se mu nechce, o tom byl Caesar přesvědčen. Nejbližše Eburonům žijí Menapiové, chránění neprostopnými bažinami a lesy, kteří jako jediní nikdy neposlali k Caesarovi vyslance s prosbou o mír. Caesar věděl, že Ambiorix s nimi uzavřel spojenectví a také že se prostřednictvím Treverů spřátelil s Germány. Byl tedy toho názoru, že před útokem na něho samotného je třeba ho připravit nejdříve o tyto posily, aby se v zoufalství buď neukryl u Menapiů, nebo nebyl donucen se spojit se zárynskými Germány.

Poté co se takto rozhodl, odeslal k Labienovi na území Treverů trén celého vojska spolu se dvěma legiemi a sám s pěti legiemi a jen s lehkou výstrojí táhl k Menapiům. Ti neshromažďovali žádné vojsko, spoléhali se na ochranu přírody a uprchli se všim majetkem do lesů a bažin.

Caesar rozdělil vojsko, rychle postavil mosty a spolu s legátem Gaiem Fabiem a kvestorem Markem Crassem postupoval vpřed ve třech proudech. Pálil osady i samoty a pochytil mnoho dobytka i lidí. To Menapie donutilo, aby k němu vyslali vyjednávače s prosbou o mír. Caesar vzal rukojmí a pohrozil, že je bude považovat za své nepřátele, pokud přijmou na své

území Ambioriga nebo jeho vyslance. Potom zanechal u Menapiů Commia z kmene Atrebatů s jízdou, aby je hlídal, a sám táhl k Treverům.

Během těchto Caesarových akcí se Treverové připravovali napadnout Labiena a legii, která na jejich území přezimovala. Shromáždili k tomu velké množství jezdců i pěšáků. Už nebyli od Labiena vzdáleni víc než dva dny pochodu, když se dozvěděli, že dorazily další dvě legie, poslané Caesarem. Utábořili se tedy asi patnáct mil daleko a rozhodli se vyčkávat na germánské posily.

Labienus pochopil záměry nepřátel, ale doufal, že díky nějaké jejich nerozvážnosti by se mu snad mohla naskytnout příležitost k boji. Ponechal pět kohort na ochranu zavazadel a s ostatními pětadvaceti a s velkým množstvím jízdy vyrazil proti nepříteli a rozbil ležení míli od něho. Mezi nimi tekla řeka s příkrými břehy, kterou bylo nesnadno přebrodit. Labienus neměl v úmyslu se přes ni přepravit a ani nečekal, že by se o to chtěli pokusit nepřátelé, protože den ze dne s větším napětím očekávali příchod svých posil. Proto Labienus úmyslně prohlásoval zcela veřejně, že není ochoten dávat v sázku osud svůj i svého vojska, jelikož Germáni jsou už nablízku, a že proto příštího dne na úsvitě odtáhne. To se rychle doneslo k nepříteli, neboť z velkého množství galských jezdců jich mnoho potají přálo galské věci, jak je k tomu jejich přirozenost nutila.

V noci Labienus svolal vojenské tribuny a setníky prvních kohort, objasnil jim svůj záměr, a aby podpořil pohrdání nepřátel našim strachem, nařídil, aby se likvidace tábora děla ve větším pokřiku a zmatku, než je u Římanů zvykem. Tím způsobil, že jeho odchod se podobal útěku. Při blízkosti obou táborů to průzkumníci nepříteli ještě před úsvitem oznámili.

„Sotva náš zadní voj opustil táborová opevnění, Galové se navzájem povzbudili, že nelze pustit z rukou vytoženou kořist, že by bylo příliš zdlouhavé čekat na pomoc Germánů, když jsou Římané tak vyděšení, a že důstojnost Galů by nesnesla, aby se neodvážili sami tak početní napadnout takovou hrstku protivníka, k tomu ještě na útěku a obtíženou zavazadly. Neváhali proto, přebrodivi řeku a chystali se svěst bitvu, přestože terén pro ně byl nepříznivý. Labienus to očekával a předstíral stále, že je na odchodu, aby je všechny vylákal přes řeku. Potom odeslal trén trochu dopředu, umístil ho na jakémsi pahorku a oslovil vojsko: „Vojáci, zde máte příležitost, po které jste toužili; máte nepřítel v hrsti na místě pro něj nepříhodném a nepřipraveného na boj; ukažte pod mým vedením stejnou statečnost, jakou jste

často prokázali pod rozkazy vrchního velitele; představte si, že Caesar je přítomen a že všechno pozoruje.“ Současně nařídil oddílům obrátit a zaujmout bitevní šik. Jezdce rozestavil na křídla s výjimkou několika, které ponechal k ochraně zavazadel.

Naši náhle spustili bojový pokřik a vrhli svá kopí proti nepříteli. Když Galové uviděli, že ti, které považovali za uprchlíky, jsou připraveni k boji a jdou proti nim, nedokázali útok odrazit a při první srážce se dali na útek do okolních lesů. Labienus je pronásledoval jezdecky, mnoho jich zabil, některé zajal a po několika dnech si podrobil celý kmen. Když se totiž Germáni, kteří šli na pomoc, o porážce Treverů dověděli, vrátili se do svých domovů. S nimi odešli do vyhnanství i Indutiomarovi příbuzní, kteří podnítili tuto vzpouru. Přední postavení ve kmeni a vládu nad ním obdržel Cingetorix, o němž už jsme řekli, že od samého počátku byl Caesarovi naprosto věrný.

Když k Treverům od Menapiů přitáhl i Caesar, rozhodl se ze dvou důvodů překročit Rýn. Jednak protože Germáni poslali Treverům proti němu pomoc, jednak aby u nich Ambiorix ne našel útočiště. Jakmile se rozhodl, nechal postavit most kousek proti proudu od toho místa, kde přepravil vojsko poprvé. Práce byla ukončena v několika dnech díky velké horlivosti vojáků a díky tomu, že už způsob stavby dobře znali. Na treverské straně zanechal Caesar u mostu silnou posádku, aby u nich nevzniklo nečekaně nějaké povstání, a ostatní pěchotu a celou jízdu převedl přes řeku.

Ubiové už dříve vydali rukojmí a poddali se mu. Nyní k němu poslali vyjednávače, aby se ospravedlnili a aby mu sdělili, že jejich kmen žádné pomocné sbory Treverům neposkytl a neporušil svou věrnost. Snažně Caesara prosili, aby je ušetřil a aby nevinní nepykali za viníky jen proto, že má všechny Germány v nenávisti. Pokud od nich chce víc rukojmích, dostane je. Caesar věc vyšetřil a zjistil, že pomoc Treverům poslali Suebové. Proto přijal omluvy Ubiů a vyptal se jich na přístupy a cesty k území Suebů.

Po několika dnech mu Ubiové oznámili, že Suebové shromáždili své síly na jedno místo a nařídili kmenům, které jsou jim podrobny, aby jim poslaly na pomoc pěšáky i jezdce. Takto informován postaral se o zásoby a vybral vhodné místo pro tábor. Ubiům nařídil, aby všechnu svou úrodu z polí a všechny dobytek shromáždili na hradištích. Doufal, že barbari jako nezkušení lidé možná přiměje nedostatek zásob, aby svedli bitvu v nevhodných podmínkách. Nařídil také Ubiům, aby k Suebům poslali hodně vyzvědačů a aby mu oznámili, co se tam děje.

Ubiové splnili jeho rozkazy a po několika dnech mu hlásili: jakmile Suebové dostali spolehlivé zprávy o příchodu Římanů, stáhli své síly i posily svých spojenců, které shromáždili, až do nejzazších končin svého území. Tam se rozkládá nekonečný prales jménem Bacenis (*snad dnešní Harz nebo Duryňský les*); je velmi hluboký a jako přirozený val zabraňuje, aby si Suebové a Cheruskové navzájem škodili a napadali se. A Suebové se rozhodli očekávat příchod Římanů na okraji tohoto lesa.

11. Když jsme v líčení dospěli k těmto událostem, zdá se nám, že je na místě pohovořit o galských a germánských zvycích a o tom, v čem se tyto národy liší.

V Galii nejen uvnitř kmenů, ale i uvnitř žup a částí kmenů, ba dokonce v každém rodu jsou frakce a v čele těchto frakcí stojí předáci, kteří mají u Galů největší vážnost a podle jejichž úsudku a vůle se vždy rozhodují a jednají. Tak se to odedávna vžilo, asi proto, aby žádný řadový člen kmene nezůstal bez pomoci proti mocnějším. Žádný předák nenechá totiž nikoho ze svých utiskovat a ohrožovat, a pokud ano, nemá mezi nimi žádný vliv. A stejně tak je tomu i uvnitř Galie jako celku, neboť všechny kmeny náležejí k jedné ze dvou soupeřících skupin.

Když Caesar přišel do Galie, vůdci jedné z těchto skupin byli Haeduové, druhé Sequané. Ti byli slabší a Haeduové požívali odedávna největší úcty a mnoho kmenů se jim podřídilo. Proto se Sequané spojili s Germány a s Ariovistem a přilákali je na pomoc velkými obětmi a sliby. V mnoha bojích zvítězili, pobili Haeduům celou kmenovou šlechtu a stali se o tolik mocnější než oni, že jim odloudili většinu podřízených kmenů, vzali si děti jejich předáků jako rukojmí a donutili je veřejně přísahat, že se proti Sequanům o nic nepokusí. Sequané si také násilím přivlastnili část pozemků poblíž hranic svého území a stanuli v čele celé Galie. To donutilo Diviciaka, aby odešel do Říma žádat senát o pomoc, ale vrátil se s nepořízenou.

Po příchodu Caesara se situace změnila. Haeduové dostali rukojmí zpátky, jejich dřívější poddaní se jim opět podrobili a nové jim opatřil Caesar, protože ti, kteří si získali jejich přátelství, zjistili, že se jim vládne mírněji a za lepších podmínek. I jinými způsoby jejich vliv a důstojnost vzrostly a Sequané se museli vzdát svého vůdčího postavení.

Na jejich místo nastoupili Remové. Když se stalo zřejmé, že jejich obliba u Caesara se blíží oblíbenosti Haeduů, podřídily se jim ty kmeny, které se v žádném případě nemohly kvůli dávným sporům spojit s Haeduy. Remové je svědomitě chránili a tak si udržovali svůj nový a nečekaně vzniklý vliv. Situace se

tedy vyvinula tak, že daleko na prvním místě stáli Haeduové a druzí, co se vážnosti týče, byli Remové.

V celé Galii jsou jen dva druhy lidí, kteří mají nějaké postavení a vážnost. S prostým lidem se totiž zachází téměř jako s otroky, ničeho se sami o sobě neodvážejí a nejsou připouštěni k žádnému rozhodování. Mnohdy je tak tíží dluhy, vysoké daně a násilí mocných, že dávají sami sebe do otroctví a kmenová šlechta pak vůči nim má stejná práva jako páni vůči svým otrokům.

Z oněch dvou druhů vysoce postavených lidí jsou jedni druidové, druzí kmenoví družiníci. Druidové vykonávají bohoslužby, obstarávají veřejné i soukromé oběti, řídí náboženské záležitosti. Sbíhá se k nim do učení velký počet mladíků a jsou u Galů ve velké úctě. Rozhodují totiž téměř všechny veřejné i soukromé spory, a pokud se stane nějaký zločin, pokud je spáchána vražda, vznikne spor o dědictví nebo o pozemek, oni vyšetřují, oni stanovují odměny a tresty. A jestliže některý kmen nebo soukromník neposlechne jejich rozhodnutí, dají ho do klatby, což je u Galů nejstrašnější trest. Ti, kteří jsou v klatbě, jsou považováni za bezbožníky a zločince, každý se jim vyhýbá, všichni přecházejí před setkáním nebo před rozhovorem s nimi, aby jim takové poskvrnění nezpůsobilo nějaké neštěstí; pokud žalují, nedostává se jim spravedlnosti a nemohou zastávat žádné hodnosti.

Všem těmto druidům jeden stojí v čele a ten má mezi nimi největší váhu. Když zemře, nastoupí po něm ten, který je mezi ostatními nejvíce ctěn, nebo pokud je jich několik sobě rovných, je nástupce volen hlasováním druidů. Někdy dokonce o nejvyšší postavení i bojují. V určité roční době se scházejí na posvátném místě v území Carnutů, jejichž kraj je pokládán za střed Galie. Tam se shromažďují všichni, kteří mají nějaký spor, a nasloučají rozsudkům a rozhodnutím druidů. Jejich učení vzniklo v Británii a odtud prý bylo přeneseno do Galie. A ještě dnes tam většinou odcházejí do učení ti, kteří je chtějí ovládnout dokonaleji.

Druidové se většinou neúčastní válek a neplatí daně jako ostatní. Jsou zproštěni vojenské služby i ostatních povinností. Takové výhody mnohé lákají, a proto se k nim dávají buď z vlastní vůle, nebo z popudu rodičů a příbuzných. Prý se učí zapaměti velkému množství veršů, a proto mnozí zůstávají v učení i dvacet let. Podle jejich názoru se nesmějí tyto věci svěřovat písmu, ačkoliv v ostatních veřejných i soukromých záležitostech pravidelně užívají řeckých písmen. Myslím, že se takto rozhodli ze dvou důvodů. Jednak nechtějí, aby jejich nauka pronikla mezi

prostý lid, jednak proto, že ti, kdož se spolehnou na písemný záznam, méně namáhají paměť. Často se přece stává, že žáci poleví v píli při učení se nazpaměť, protože důvěřují svým poznámkám.

Druidové především hlásají, že duše je nesmrtelná a po smrti přechází do jiného těla. Věří, že toto učení nejvíc podněcuje k statečnosti, protože potlačuje strach ze smrti. Kromě toho tvrdí mnohé o hvězdách a jejich pohybech, o velikosti světa a Země, o podstatě věcí, o moci a síle nesmrtelných bohů, a to vše učí mladé lidi.

Druhý stav je kmenová šlechta. Její příslušníci se všichni účastní bojů, jakmile nastane potřeba a dojde k nějaké válce, což se před Caesarovým příchodem stávalo každý rok, protože vždy buď sami páchali násilí, nebo se mu bránili. Čím je mezi nimi kdo urozenější a bohatší, tím více má kolem sebe vazalů a poddaných. To je jediný druh vážnosti a moci, který znají.

Všechny galské národy je velice nábožensky založen. Proto ti, které postihla nějaká těžší nemoc nebo kteří se nacházejí ve válce nebo v nebezpečí, pořádají lidské oběti nebo je alespoň slibují. Jako pomocníků k těmto obětem užívají druidů. Domnívají se, že vůli nesmrtelných bohů nelze usmířit jinak, než že jeden lidský život vykoupí životem jiného člověka. I v zájmu obce dochází k takovým obětem. Jindy postaví obrovské sochy upletené z proutí a jejich údy vyplní živými lidmi. Pak je zapálí a lidé zahynou v objetí plamenů. Nesmrtelným bohům jsou podle nich zvláště milé oběti lidí přistižených při krádeži, loupeži nebo jiném zločinu, ale když takových není dost, přicházejí na řadu i nevinní.

Z bohů ctí Galové nejvíce Merkura (*zde i dále nazývá Caesar keltské bohy jmény jejich římských protějšků*). Ten má nejvíce soch; považují ho za průvodce na cestách, za toho, kdo má největší vliv na obchod a zisk. Po něm ctí Apollóna, Martu, Jovu a Minervu. Mají o nich téměř stejnou představu jako ostatní národy: Apollón chrání před chorobami, Minerva zasvěcuje do různých umění a řemesel, Jupiter vládne nebešťanům, Mars řídí války. Když se rozhodnou zahájit boj, většinou Martovi zaslíbují vše, co se chystají ve válce ukořistit. Když zvítězí, obětují mu chycený dobytek a ostatní kořist nahromadí na jedno místo. U mnohých kmenů je možno na posvátných místech spatřit celé pahorky nakupené z ukořistěných předmětů. A jen zřídka se stává, aby někdo nedbal náboženských ustanovení a buď ukryl pro sebe, čeho se zmocnil, nebo se odvážil si něco přisvojit ze shromážděné kořisti. Na tento čin je stanovený nejvyšší trest spojený s mučením.

Galové prohlašují, že všichni pocházejí od otce Dita (*Plutona, vládce podsvětí*), a tvrdí, že to hlásají i druidové. Z toho důvodu všechny časové údaje jakékoli délky udávají ne počtem dní, nýbrž počtem nocí. Narozeniny a počáteční dny měsíců i roků určují tak, aby den následoval až po noci, která k němu patří (*Caesarův omyl; tento zvyk nepocházel ze zmíněné mytologické představy, ale jistě z toho faktu, že Galové, podobně jako jiné národy žijící v kmenovém zřízení, používali lunárního kalendáře, v němž je nejdůležitější časovou mírou objevení nového měsíčního srpku na večerní obloze; v tom okamžiku začíná nový měsíc — jak je vidět z tohoto slova, i naši předkové si tak počínali*).

V dalších životních obyčejích se od ostatních národů liší hlavně tím, že nedovolují svým dětem být po jejich boku na veřejnosti, dokud nedospějí a nedokáží vykonávat vojenskou službu. Považují za ostudné, když syn v dětském věku doprovází otce mimo domov.

Jak velké věno obdrží manželé od manželky, tolik k němu přibližně připojí ze svého jmění. Tento obnos je spravován jako celek a zisky z něho jsou k němu připisovány. A ten z manželů, který druhého přežije, se stává majitelem obou podílů i s výnosy, které se v minulosti nahromadily.

Muži mají moc nad životem a smrtí svých žen a dětí; a když zemře některý urozenější otec rodiny, jeho příbuzní se sejdou, a pokud vznikne nějaké podezření, vyšetřují manželku, jako by byla otrokyně (*tj. nučením*). Je-li jí něco dokázáno, upálí ji nebo umučí k smrti.

Pohřby jsou ve srovnání s galským způsobem života nákladné a velkolepé. Všechno, o čem se ví, že bylo nebožtíkovi za života drahé, pozůstali házejí do ohně, dokonce i zvířata, a ještě nedávno byli po ukončení pohřebních obřadů upalováni i otroci a poddaní, které měl mrtvý v oblibě.

Kmeny, které mají své zřízení promyšleno pečlivěji, posvětily jako zákon, že ten, kdo se doví od okolních kmenů nějakou klevetu nebo nejistou povídku, která by byla pro obec důležitá, musí to oznámit představeným kmene a s nikým jiným o tom hovořit nesmí, protože je známo, že nezkušené a zbrklé lidi se dají prázdny tlachy zastrašit, svěst ke zločinu a přimět k velmi závažným rozhodnutím. Představení kmene zatají, co je potřeba, a lidu oznámí jen to, co považují za užitečné. O veřejných záležitostech se nesmí mluvit nikde než na kmenovém shromáždění.

Germáni se od Galů svými zvyky velice liší. Nemají ani žádné druidy, kteří by se zabývali náboženskými záležitostmi, ani ne-

pořádají žádné oběti. Z bohů uznávají jen ty, které mohou spatřit a jejichž darů skutečně užívají, totiž Slunce, Měsíc a Vulkána (*boha země*). O ostatních ani neslyšeli. Celý život tráví lovem a tím, že se cvičí v boji. Od útlého věku se otužují, aby dokázali snášet námahu a byli odolní. Největší úcty u nich požívají ti, kteří se nejdéle zdržují pohlavního života. Domnívají se totiž, že to prospívá postavě, tělesné síle a svalům. Největší hanbou je pro ně, když někdo žije s ženou před svým dvacátým rokem. V těchto věcech u nich neexistují žádné tajnosti, protože obě pohlaví se společně koupají v řekách a oblékají se jen do kožešin a malých kousků kůže, takže větší část těla zůstává nahá.

Zemědělství se příliš nevěnují a jejich potrava se většinou skládá z masa, mléka a syra. Nikdo z nich nemá přesně vymezený a jen jemu náležející pozemek, jejich stařešinové a předáci přidělují každý rok rodinám a rodům, které spolu společně žijí, tolik půdy, kolik uznají za vhodné, a po roce je nutí ji zas opustit. Pro tento zvyk uvádějí mnoho důvodů: aby dlouhým zvykem nezaměnili bojechtivost za náklonnost k rolnickým pracím; aby se nesnažili rozšířit své pozemky a aby mocnější nepřipravovali chudší o jejich majetek; aby nestavěli svá obydlí příliš pečlivě na ochranu proti mrazům a vedrům; aby nevznikla ziskuchtivost, která zavinuje stranicství a rozbroje; aby prostí lidé zůstali klidní a spokojení, když uvidí, že jejich majetek se téměř vyrovná majetku největších boháčů.

Největší ctí pro kmen je, aby měl kolem sebe co nejdále zpustošený a neobydlený kraj. To, že jejich sousedé museli opustit svá pole a že se nikdo neodvažuje poblíž nich se usadit, považují za důkaz své statečnosti. Zároveň se domnívají, že je to pro ně bezpečnější, protože se nemusejí bát neočekávaného vpádu. Když kmen sám vyhlásuje válku nebo se musí bránit, jsou zvoleni vůdci, kteří stojí za války v čele a mají moc trestat smrtí. V míru nemají kmeny žádné společné představitelce, předáci krajů a žup vykonávají sami spravedlnost a usmířují spory.

Loupežné nájezdy nepokládají za nic nečestného, pokud k nim dojde mimo vlastní kmen, a prohlašují, že je podnikají proto, aby mládež nabyla cviku a aby se zabránilo zahálce. A kdykoli se během shromáždění někdo z předáků prohlásí vůdcem nějakého podobného podniku a vyzve ostatní, aby se přihlásili, kdo ho chtějí následovat, povstanou ti, kterým se zamlouvá člověk sám i jeho plán, a slibují mu svou pomoc. A shromáždění to schvaluje. Pokud z těch, kdo se přihlásí, někdo nesplní svůj závazek, je považován za zběha a zrádce a už nikdy mu nikdo v ničem nevěří.

Ublížit hostu pokládají Germáni za bezbožné. Ať k nim přijde kdokoli a z jakéhokoli důvodu, chrání ho před násilím a pokládají jeho osobu za posvátnou; všechny domy jsou mu otevřeny a potravu dostane zdarma.

Byla kdysi doba, kdy Galové byli statečnější než Germáni, sami je napadali a pro přelidněnost a nedostatek pozemků zřizovali za Rýnem osady vystěhovalců. Tehdy Volkové Tectosagové osadili a osídlili nejúrodnější krajiny Germánie kolem Hercynského lesa (*souhrnné označení pro horstva střední Evropy, od Alp přes Šumavu až po Karpaty*), který, jak jsem se dočetl, znal už Eratosthenés (*řecký astronom a zeměpisec 3. st. př. n. l.; první změřil rozměry zeměkoule a patrně velmi přesně*) a někteří jimi Rekové pod jménem Orcynia. Tento kmen tam dosud žije a má vynikající pověst pro svou spravedlnost a válečnické umění. Ale Germáni zůstali stále chudí a skromní, stejně se živí a stejně žijí, zatímco Galy svedla blízkost našich provincií a seznámení se se zámožným zbožím k přepychu a k požitkům a pomalu si museli zvyknout na porážky. Poraženi byli mnohokrát a ani sami se už neodvažují s Germány srovnávat.

Tento Hercynský les, o němž jsme se zmínili, je široký devět denních pochodů, pokud jdeme rychle a nalahko. Jinak se jeho rozměry nedají vymezit, Germáni neumějí změřit, kolik během dne ujdou. Začíná na území Helvetiů, Nemetů a Rauraků (*tedy v dnešním Švýcarsku*) a táhne se rovnoběžně s Dunajem až k Dákům a Anartům (*v dnešním východním Maďarsku*). Tam se otáčí od řeky doleva a díky své velikosti zasahuje na území mnoha národů. V Germánii nežije nikdo, kdo by mohl říci, že se dostal na jeho počátek, vzdálený šedesát dní cesty, nebo že se dověděl, kde začíná. Žije v něm mnoho druhů divokých zvířat, která nelze spatřit nikde jinde. Ta nejvíce odlišná od jinde žijících a nejvíce zasluhující pozornosti nyní popíšeme.

Vyskytuje se zde jakýsi skot tělem podobný jelenu, jemuž uprostřed čela mezi ušima vyrůstá jeden roh, delší a rovnější než rohy, které známe. Jeho horní část se doširoka rozevívá v podobě dlaně. Samec i samice vypadají stejně a také jejich rohy mají stejný tvar a stejnou velikost. (*Patrně sob, popsáný podle zmrzačeného jedince s jedním rohem ulomeným*).

Dále se zde vyskytuje zvíře, nazývané los. Postavou a pestrým zbarvením kůže je podobný kozlu, ale je o něco větší, má tupé parohy a nohy bez kloubů a neohebné. K odpočinku si toto zvíře nelehá, a když náhodou upadne, nemůže se postavit ani nadzvednout. Jako lůžka používají losi stromy; opírají se o ně a jen trochu naklonění odpočívají. Jestliže lovci podle jejich

stop vypátrají, kam se uchylují k odpočinku, všechny stromy na tom místě buď zbaví kořenů nebo nařiznou, aby se jen zdálo, že strom stojí neporušen. Když se o ně losi opřou jako obvykle, zlomí nařiznutý strom svou vahou a spadnou na zem i s ním.

Třetí druh těchto zvláštních zvířat jsou takzvaní zubři. Jsou o málo menší než sloni, vzhledem, barvou a postavou podobní býku. Jsou velmi silní a rychlí a nešetří ani člověka, ani zvíře, které spatří. Germáni je s oblibou chytají do jam a zabíjejí. Mladíci se tímto namáhavým způsobem lovu otužují a cvičí a ti, kteří jich zabijí nejvíce a veřejně to dokáží ukořistěnými rohy, získají si velkou proslulost. Zubry nelze navyknout na člověka ani zkrotit, ani když jsou chyceni ještě zcela malí. Jejich rohy se velice liší velikostí, vzhledem i tvarem od rohů našich býků. Germáni je mají ve velké oblibě, obkládají je na okraji stříbrem a na slavnostních hostinách jich užívají jako pohárů. (*Tato vložka, srovnávající Germánii s Galií, má velký význam jako historický pramen, ale Caesar ji sem zařadil pravděpodobně hlavně z toho důvodu, aby před čtenářem trochu zakryl fakt, že i jeho druhá výprava přes Rýn neměla žádný výsledek, protože se neodvážil napadnout Sueby na jejich vlastním území, jak hned uslyšíme.*)

Když vyzvědači Ubiů Caesarovi oznámili, že Suebové se ukryli v lesích, dostal strach před nedostatkem obilí, protože Germáni se zemědělství příliš nevěnují, jak jsme se výše zmínili. Rozhodl se proto dále nepostupovat. Avšak když převedl vojsko zpět do Galie, nechal strhnout jen poslední část mostu u ubijského břehu v délce asi dvou set stop a na jeho konci nechal postavit věž o čtyřech poschodích. Na ochranu mostu ponechal posádku dvacíti kohort a celé místo silně opevnil. To vše dělal proto, aby se barbaři nepřestali obávat jeho návratu a aby jim ztížil posílání pomocných sborů Galům. Velitelem stanoviště a jeho posádky učinil mladého Gaia Volcacia Tulla.

Jakmile začalo dozrávat obilí, Caesar vyrazil přes Arduennský les do války s Ambiorigem. Arduennský les je největší v celé Galií a táhne se na pět set mil od břehů Rýna a území Treverů až k Nerviům. Lucia Minucia Basila poslal se všemi jezdci napřed, aby se pokusil využít vhodné chvíle a rychlým pochodem dosáhnout nějakého úspěchu. Poradil mu nezapalovat při táboření ohně, aby nijak neprozradil svůj příchod. Slíbil, že sám potáhne hned za ním.

Basilus jednal podle rozkazu. Rychle provedl přesun, a protože ho nikdo nečekal, zastihl mnoho lidí na polích. Podle jejich informací spěchal za Ambiorigem na místo, kde se měl zdržovat jen s několika málo jezdci.

Jako ve všem, tak zvláště ve válce mnoho zmůže Štěstěna. Výjimečná náhoda tomu chtěla, že Basilus zastihl Ambioriga bezstarostného a nepřipraveného a objevil se u jeho lidí dřív, než k nim dorazil posel s poplašnou zprávou. Díky tomuto štěstí přišel Ambiorix o všechnu výzbroj, naši se zmocnili jeho koní i válečných vozů, ale on sám smrti unikl. Stalo se to proto, že jeho obydlí bylo obklopeno lesem. Galské domy vůbec často vyhledávají blízkost řeky nebo lesa, aby se jejich obyvatelé uchránili před horkem. Jeho průvodci a přátelé ve stísněném prostoru lesa trochu zadrželi útok našich jezdců a během tohoto boje ho kdosi z jeho lidí vysadil na koně a jeho útěk zahalily houštiny. Tak ho Štěstěna současně uvrhla do nebezpečí, a zase z něho vyprostila.

Ambiorix už svoje lidi neshromažďoval, buď že si myslel, že není vůbec možné bojovat, nebo protože k tomu neměl čas, jak byl překvapen náhlým příchodem našich jezdců a myslel si, že zbytek našeho vojska za nimi následuje. To není jasné. Rozeslal jen po venkově posly, aby se každý postaral sám o sebe. Část kmene uprchla do Arduenského lesa, část se uchýlila do obrovských bažin. Ti, kteří bydlí u Oceánu, se ukryli na ostrovech, které tam často vznikají během přílivu. Mnozí uprchli z kmenového území a svěřili sebe i svůj majetek nejhorším nepřátelům. Král Catuvelcus, který vládl polovině Eburonů a účastnil se vzpoury spolu s Amborigem, nemohl snášet útrapy války nebo útěku, protože už ho zmáhalo vysoké stáří. Proklel proto Ambioriga, původce celého podniku, všemi možnými kletbami a usmrtil se odvarem z tisu, který se v Galii i v Germánii hojně vyskytuje.

Segnové a Condrusové, původem Germáni, kteří sídlí mezi Eburony a Trevery, poslali k Caesarovi vyslance s prosbou, aby je nepokládal za nepřátele a aby si nemyslel, že všichni Germáni, sídlící na levém břehu Rýna, táhnou za jeden provaz. Na válku prý ani nepomysleli a Amborigovi neposkytli žádnou pomoc. Caesar si jejich tvrzení ověřil výslechem zajatců a nařídil, aby mu vydali Eburony, pokud k nim nějakí uprchlí; slíbil, že jestliže tak učiní, nedotkne se jejich území.

Své vojsko rozdělil na tři části a trén všech legií ponechal v Atuatuce. Tak je nazvána jedna pevnost. Leží téměř uprostřed území Eburonů a Titurius a Aurunculeius si tam loni zřídili zimní tábor. Místo se mu líbilo z několika důvodů, ale hlavně proto, že opevnění z minulého roku ještě stála neporušená a Caesar proto mohl vojákům ušetřit práci. K ochraně zavazadel ponechal čtrnáctou legii, jednu z těch tří, které byly nedávno

odvedeny v Itálii. Legii i tábor podřídil Quintovi Tulliovi Ciceronovi a přidělil mu dvě stě jezdců.

Pak vojsko rozdělil. Tita Labiena vyslal s třemi legiemi do krajin sousedících s územím Menapiů. Gaia Trebonia se stejným počtem legií poslal vyplnit kraje kolem území Atuatuků a sám se rozhodl táhnout k řece Scaldis (*Šelda; ale ta se do Meusy nevlévá, jde o omyl buď Caesarův, nebo nějakého středověkého opisovače*), vlévající se do Mosy, a do nejvzdálenějších částí Arduenského lesa, kam, jak slyšel, se uchýlil Ambiorix s hrstkou jezdců. Na odchodu oznámil, že se vrátí za sedm dnů, neboť věděl, že legie zanechaná v posádce má v té době dostat nový přiděl obilí. Vybídl také Labiena a Trebonia, aby se vrátili téhož dne, pokud to dokáží, aniž by uškodili státním zájmům. Poradí se potom, posoudí situaci nepřátel a budou moci začít válku z jiného konce.

Jak jsme se zmínili výše, nestály proti nám už žádné organizované oddíly, nebylo obsazeno žádné hradiště, nikde nebyla žádná posádka, která by se postavila na ozbrojený odpor, všude jen množství lidí rozptýlených na všechny strany. Uchýlili se tam, kde nenápadné údolí, zalesněná místa nebo nepřístupná bažina dávaly jakous takous naději na úkryt a záchranu. Tato místa byla známa jen okolním obyvatelům a takové okolnosti vyžadovaly velkou opatrnost, ne snad pokud šlo o vojsko jako celek, protože tomu nehrozilo od vyděšených a rozptýlených lidí žádné nebezpečí, ale pokud šlo o jednotlivé vojáky, na jejichž bezpečnosti ovšem také závisí bezpečnost celého vojska. Touha po kořisti lákala totiž mnohé vojáky vzdálit se příliš daleko a po bludných a nejistých stezkách nemohli proniknout ve větších skupinách. Pokud chtěli splnit svůj úkol a vyhledat toto zločinné plemeno, museli rozpustit větší oddíly a rozejít se po kraji. Pokud by vojáci chtěli udržovat bojovou sestavu, jak je v římském vojsku předepsáno a obvyklé, samotné terénní podmínky by barbary chránily a jednotlivcům mezi nimi nescházela odvaha chystat našim vojákům potají léčky a ohrožovat je, když se rozptýlili. Naše opatrnost zachránila, co v takových obtížích zachránit mohla. I když všichni prahli po pomstě, raději někdy nepříteli neškodili, než aby riskovali ztráty. Caesar dal vzkázat okolním kmenům a slibem kořisti všechny vyzval k plenění území Eburonů, aby seběhlé davy pomstily spáchaný zločin a vyhubily lid i samotné jméno tohoto kmene. To mu umožnilo nasadit v lesích raději životy Galů než životy vlastních legionářů. Na jeho výzvu se rychle odevšad shromáždily početné zástupy a na celém území Eburonů se odehrávaly stejné scény.

Sedmý den, ve kterém se chtěl Caesar vrátit ke svým zavazadlům a k legii u nich ponechané, se již blížil. Nyní se událo něco, co dokazuje, jakou roli má ve válce štěstěna a co všechno se může díky ní seběhnout. Nepřátelé byli vyděšení a rozptýlení a nikde se neshromáždili v nějaký hlouček, ze kterého by šel alespoň trochu strach. Ke Germánům za Rýn dolehla zpráva, že na území Eburonů se plení a že všichni z okolí jsou zvaní, aby plenili také. Sugambrové, kteří sídlí nejbliže k Rýnu a kteří poskytli, jak bylo řečeno, útočiště Tenctherům a Usipetům, tam poslali dva tisíce jezdců. Ti překročili na loďkách a vorech Rýn asi třicet mil pod místem, kde Caesar postavil most a zanechal posádku. Dostali se na okraj území Eburonů, pochytili mnoho uprchlíků a zmocnili se spousty dobytka, který je pro barbary věcí nejcennější. Kořist je zlákala, aby táhli dál, a ani bažiny, ani pralesy pro ně nebyly překážkou, protože celý svůj život strávili ve válkách a drancování.

Od zajatců se snažili vyzvědět, kde se zdržuje Caesar. Dověděli se, že je dost daleko a celé jeho vojsko že odtáhlo. A jeden zajatec jim řekl: „Proč se tady tlučete za tak mizernou kořistí, když můžete obrovsky zbohatnout? Za tři hodiny můžete být u Atuatury; tam římské vojsko uložilo všechn svůj majetek. Posádka je tam tak malá, že nemůže ani obsadit celý obvod hradeb, a nikdo z nich se neodvážá vyjít z opevnění.“

Germány nabídka zlákala. Svou dosavadní kořist ukryli a pod vedením toho, kdo jim takto poradil, spěchali k Atuaturce.

Cicero v minulých dnech podle Caesarových rozkazů přísně držel vojáky v táboře a nedovolil, aby se z opevnění vzdálil třeba jen jediný vozka, ale sedmého dne přestal věřit, že Caesar dodrží slovo ve věci svého návratu. Doneslo se k němu, že se hodně vzdálil, a nebylo slyšet, že by se vracel. Současně na něj zapůsobily hlasy, že jak nepouští nikoho z tábora, začíná to díky jeho opatrnosti vypadat jako za obležení. A jelikož kolem něho operovalo devět legií se silným jezdecktvem a nepřátelé byli rozehnaní a skoro vyhlazeni, nečekal, že by se mohlo ve vzdálenosti tří mil od tábora přihodit něco zlého. Poslal proto pět kohort (*tedy polovinu celé legie*) pro obilí na dozrávající pole poblíž, mezi nimiž a táborem ležel pouze jediný pahorek. V táboře také zůstalo mnoho nemocných z ostatních legií; z těch, kteří se do té doby uzdravili, vyslal Cicero tři sta mužů jako samostatný oddíl. Také mnoho vozků od soumarů (*v táboře byl trén celého římského vojska*) využilo příležitosti a vyhrnulo se za vojáky.

A právě v tom okamžiku se objevili germánští jezdci a přímo

z cvalu se pokusili proniknout do tábora zadní branou. Protože na té straně překážely rozhledu lesy, byli spatřeni až v těsné blízkosti tábora, tak pozdě, že se nemohli zachránit ani obchodníci, kteří tábořili pod valem. Nečekaná událost uvedla nic netušící vojáky ve zmatek a hotovostní kohorta jen taktak, že odrazila první útok. Pak se nepřátelé rozběhli na všechny strany, aby zkusili najít nějaký další vchod. Naši stěžní obsadili brány, zbytek obvodu tábora chránil terén a opevnění. Celé ležení bylo ve varu, jeden se ptal druhého, proč ten rozruch; nikdo se nepostaral o rozmístění oddílů a neurčil postavení vojákům. Jeden křičí, že tábor je už dobyt, druhý všechny přesvědčuje, že vojsko bylo zničeno, vrchní velitel zabít a že vítězni barbari jsou tu. Mnozí si začali vymýšlet nové pověry a připomínat zkázu Cotty a Tituria, kteří padli právě v této pevnosti (*přesněji řečeno, nedaleko od ní; viz v předešlé knize*). Všichni byli tak vyděšení, že to barbarům jen potvrdilo názor zajatce, že uvnitř není žádná posádka. Snažili se proto prorazit a jeden druhého pobízel, aby nepustili z rukou takové bohatství.

V posádce zůstal také nemocný Publius Sextius Baculus, který býval u Caesara primipilem a o němž jsme se zmínili v souvislosti s dřívějšími boji. Už pět dní předtím nevzal do úst. Začal se obávat o bezpečnost tábora a o svůj život, vyšel beze zbraně ze stanu a uviděl, jak nepřítel dotírá a že situace je na ostří nože. Vytrhl zbraň okolostojícím a postavil se k bráně. Připojilo se k němu několik setníků hotovostní kohorty a společně chvíli zadržovali nepřítel. Sextius však byl několikrát těžce zraněn, ztratil vědomí a klesl. Ostatní ho jen s námahou na rukou odnesli z boje. Ostatní se zatím vzpamatovali aspoň natolik, aby se odvážili vystoupit na hradby a začali se podobat obráncům.

Naši vojáci v polích zatím pokosili obilí a náhle uslyšeli pokřik. Jezdci vyrazili vpřed a všichni pochopili, jaké hrozí nebezpečí. Zde ale nebylo žádné opevnění, do kterého by se vyděšení vojáci ukryli. Sotva odvedení a v boji nezkušené obrátili pohledy k vojenskému tribunovi a setníkům a čekali na rozkazy. Nikdo není tak statečný, aby ho něco nečekaného nepřivedlo z míry.

Jak barbari spatřili opodál vojenské oddíly, přerušili obléhání. Zpočátku je napadlo, že se vrací legie, o kterých jim zajatci tvrdili, že jsou daleko. Ale když si všimli, jak je jich málo, strach je opustil a napadli je ze všech stran.

Vozkové utekli na nejbližší pahorek, ale rychle z něho byli zahnaní a uchýlili se do řad bojových oddílů. Tím ještě víc vyděsili vystrašené vojáky. Jedni navrhovali utvořit klínový šik

a prorazit do nedalekého tábora. I když by někteří v obklíčení padli, ostatní by se snad mohli zachránit. Jiní zase chtěli, aby se všichni rozestavili na pahorku a očekávali svůj osud společně. S tím však nesouhlasili veteráni, kteří tvořili, jak jsme se zmínili, samostatný oddíl. Povzbudili se navzájem a pod rozkazy římského jezdce Gaia Trebonia, svého velitele, prorazili středem nepřátel a všichni do jednoho se dostali bez zranění do tábora. Hned za nimi se hnali vozkové a jezdci a díky jejich statečnosti se také zachránili. Ti, kteří zůstali na pahorku, neměli ještě žádné bojové zkušenosti a nedokázali ani vytrvat při svém rozhodnutí zůstat a bránit se na vyvýšeném místě, ani napodobit rychlost a údernou sílu, která druhým tak pomohla. Také se pokusili proniknout do tábora, a dostali se přitom do nevýhodného terénu. V jejich legii bylo mnoho setníků, kteří měli dříve v jiných legiích nižší hodnosti a při formování nové legie byli do ní přeloženi a přitom za svou odvahu povýšeni. Bojovali velmi udatně, aby neztratili svou dříve získanou válečnou pověst, a všichni padli. Díky jejich statečnosti byli nepřátelé trochu zatlačeni a část našich vojáků se mimo nadání dostala v pořádku do tábora. Ostatní barbari obklíčili a vybili.

Ztratili však naději na dobytí tábora, protože viděli, že naši už obsadili valy. Sebrali tedy kořist, kterou ukryli v lesích, a uchýlili se za Rýn.

I po jejich odchodu vládla v táboře taková hrůza, že když v noci přijel napřed poslaný Gaius Volusenus s jízdou, nikdo mu nevěřil, že Caesarovo vojsko je v pořádku, jen se za jízdou opozdilo. Tak všechny posedl strach, že tvrdili téměř nepřítel, že celá pěchota byla zničena a jen jízda se zachránila útekem. Vždyť kdyby se vojsku něco nepříhodilo, neodvážili by se přece Germáni obléhat tábor! Zděšení opadlo, teprve když dorazil sám Caesar. Aby je uklidnil, pouze jim vytkl, že i strážní kohorty byly odeslány pro obilí a že se nemělo ani trochu riskovat. Prohlásil, že náhoda hrála velkou roli při neočekávaném útoku nepřátel a ještě větší v tom, že se barbari zastavili už před samými valy a branami tábora. Nejpodivnější ze všeho bylo, že Germáni překročili Rýn, aby vyplenili Ambiorigovo území, a přitom samotnému Ambiorigovi nejvíce prospěli tím, že dorazili až k římskému ležení. (Mezi řádky zde vysvítá Caesarova nespokojenost s velitelem tábora Ciceronem, kterého patrně šetří jen z ohledu na jeho slavného bratra.)

Poté Caesar opět vytáhl plenit u nepřátel. Od okolních kmenů získal mnoho jezdců a rozeslal je na všechny strany. Jak někdo spatřil nějakou vesnici nebo samotu, lehla popelem. Brav byl

vybíjen a skot odháněn jako kořist. Tolik lidí a soumarů spotřebovalo spoustu obilí a zbytek polehl deštěm, protože roční doba už byla pokročilá. Proto všichni Eburoni, kteří se snad pro tuto chvíli dokázali ukrýt, určitě zahynuli po odchodu vojska hladem. Jezdci sjezdili celý kraj, protože se nezřídka stávalo, že je zajatci ujišťovali, že prý právě viděli Ambioriga, a tvrdili, že se jim sotva před chvílí ztratil z očí. Pronásledovatele hnala naděje na jeho dopadení a nešetřili sil, protože v případě úspěchu očekávali, že se jim dostane nejvyšší Caesarovy přízně. Jejich snaha často byla na hranicích možností člověka, ale vždy chyběla ta troška štěstí k tomu, aby dosáhli cíle. Ambiorix unikal po lesích a roklich a ve skrytu noci vždy prchal do jiných končin svého území. Neměl jako doprovod víc než čtyři jezdce, jimž jediným se odvažoval svěřit svůj život.

Za cenu ztráty dvou kohort (*Ciceronových v Atuatuce*) Caesar vyplenil do základu krajinu Eburonů a odtáhl s vojskem do hradiště Remů Durocortora. Svolal tam sněm Galů a vyšetřil spiknutí Senonů a Carnutů. Acco, vůdce tohoto spiknutí, byl odsouzen k nejvyššímu trestu a Caesar ho dal popravit podle zvyku předků (*zbičovat do bezvědomí a potom stít*). Mnoho lidí se soudu obávalo a uprchli. Caesar je dal do klatby. Dvě legie umístil u Treverů, dvě u Lingonů a šest ostatních u Senonů v zimním táboře u Agedinka. Vojsko dostalo obilí, jak nařídil, a tak mohl odejít do Itálie řídit provinční soudy.

